

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy.pdf\Le_Guinova_Ursula-Ekumeni-Stara_hudba_a_otrokyne.PDB

PDB Name: Le guin-Ekumeni

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXt

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 2.5.2004

Modification Date: 2.5.2004

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

EKUMENI

Ursula K. Le Guin

ROCANNONŮV SVĚT (1966) [česky Laser 1992]

PLANETA EXILU (1966) [slovensky Směna 1988]

MĚSTO PŘELUDŮ (1967) [česky nevyšlo]

LEVÁ RUKA TMY (1969) [česky Argo-Panda 1995]

VYDĚDĚNEC (1974) [česky Laser 1995]

LES JE SVĚT, SVĚT JE LES (1976)

[česky v Experiment Člověk 1983]

ČTYŘI CESTY K ODPUŠTĚNÍ (1995) [česky nevyšlo]

Většina z mé science fiction se nachází ve stejném budoucím-historickém rámu. Jelikož se vyvíjí namátkově spolu s knihami a příběhy, obsahuje některé nápadné nesrovnalosti, ale celkový plán je následující: lidé z planety zvané Hain osídlili před více než milionem let celé rameno galaxie kolem Orionu. Všechny zmíněné polidštěné druhy jsou potomky hainských kolonistů (často geneticky přizpůsobení, aby vyhovovali kolonizované planetě, či z jiných důvodů).

Po této expanzi se Kainové stáhli na sta tisíciletí na Hain a nechali své daleké příbuzné svému osudu.

Když začali pozemšťané používat vesmírné lodě ŇAFAL – rychlé téměř jako světlo, a okamžitý komunikátor, kterému říkali ansibl, a začali zkoumat okolní vesmír, narazili na Hainy, kteří se vydali najít své ztracené příbuzné. Byl vytvořen Světový svaz (viz romány Rocannonův svět, Planeta exilu, Město

přeludů. Ten se rozvinul a vyžrál v rovnostářské sdružení světů a lidí, které si říkalo Ekumena. Bylo spravováno z Hainu, lidmi, kteří se nazývali stabilové. Mobilové se roztrousili po vesmíru a pátrali po neznámých planetách, na kterých by našli další civilizace, a sloužili jako poslové a vyslanci na členských planetách.

„Ekumenické“ romány jsou následující: Levá ruka tmy, Les je svět, svět je les, a Vyděděnec. K ekumenickým patří většina z vědeckofantastických povídek ve sbírkách Dvanáct stran větru, Růžice kompasu, poslední tři povídky v Zubařovi vnitrozemského moře a všechny povídky ve Čtyřech cestách k odpuštění.

Tato poslední kniha představuje planety Werel a Yeowe. Před třemi tisíci pěti sty lety ovládla na Werelu bílou, severní rasu agresivní černá rasa, a ustanovila otrokářskou společnost a hospodářství s kastami, založené na barvě pokožky. První kontakt s Ekumenou vyděsil Wereliany natolik, že začali rychle rozvíjet zbraně a vesmírné lodě a jelikož se jim naskytla příležitost, obsadili Yeowe, sousední planetu směrem ke slunci, kterou nelítostně zotročili. Brzy potom, co Werel konečně přijal diplomaty Ekumeny, vypuklo na Yeowe velké povstání otroků. Po třiceti letech války se Yeowe od nejmocnějšího národa Werelu, Voe Dea, osvobodila. Společnost Voe Dea byla destabilizována jak osvobozením Yeowe, tak novými vyhlídkami, které jim nabízela Ekumena. Během několika let se povstání otroků rozšířilo a postavilo proti sobě do konfliktu „pány“ a „prostředky“ v občanské válce v celosvětovém měřítku. Tento příběh se odehrává na konci této války.

Ursula K. Le Guin

STARÁ HUDBA A OTROKYNĚ

Ursula K. Le Guin

Vrchní zpravodaj vyslanectví Ekumeny na Werelu, muž, který se na rodné planetě jmenoval Sohikelwenyanmurkeres Esdan a jenž byl ve Voe Deu známý pod přezdívkou Esdardon Aya neboli Stará Hudba, se nudil. Trvalo to občanskou válku a tři roky než se začal nudit, ale dospěl do stádia, kdy sám sebe v ansiblových zprávách stabilům na Hainu označoval jako vrchního úřednického hlupáka vyslanectví.

Nicméně i potom, co legitimní vláda uzavřela vyslanectví a nedovolila, aby se dovnitř nebo ven dostal kdokoli či jakákoli informace, byl schopen udržet si s přáteli ve Svobodném městě několik tajných spojení. Třetí léto války přišel k velvyslanec se žádostí. Osvobozené velitelství bylo odříznuto od spolehlivého spojení s vyslanectvím a zeptalo se ho (jak? vpadl mu do řeči velvyslanec; vysvětlil mu, že po jednom člověku, který dodával potraviny) jestli vyslanectví dovolí jednomu nebo dvěma svým lidem proklouznout přes hranice a promluvit s nimi, dovolí, aby byli společně vidět a poskytl důkaz, že navzdory propagandě a dezinformacím a přestože vyslanectví uvízlo v Jitském městě, není jeho personál zapleten do podpory legitimních, ale zůstal neutrální a je připraven jednat se zákonnými úřady na obou stranách.

„Jitské město?“ zeptal se velvyslanec. „Nevadí. Ale jak se tam dostaneš?“

„Neustálé potíže s Utopií,“ Esdan nato. „No, zkusím projít s kontaktními čočkami, jestli si mě nikdo nebude prohlížet zblízka. Přejít rozhraní bude ošemetný kousek.“

Většina z velkého města dosud fyzicky stála, vládní budovy, továrny a skladiště, univerzita, turistické atrakce: Velká tualská kaple, Divadelní ulice, Starý trh se zajímavými výstavními plochami a vznešená Aukční síň, jež se neužívá od doby, kdy byl prodej a nájem otroků přesunut na elektronické tržiště; nespočetné ulice, třídy a bulváry, zaprášené parky ve stínu purpurově kvetoucích stromů, míle a míle obchodů, garáží, továren, tratí, stanic, činžovních domů, budov, ohrazených ubikací, sídlišť, předměstí a satelitních čtvrtí. Většina z nich stále stála, většina z patnácti milionů obyvatel zde dosud žila, ale hluboká komplexnost města byla ztracena. Spojení byla přerušena. Vzájemná součinnost se nekonala. Mozek po mrtvici.

Největší úder byl surový, rána sekýrou přímo do mozku města, kilometr široká země nikoho, budovy vyhozené do vzduchu, zatarasené ulice, trosky a sut'. Na východ od rozhraní bylo legitimní území: centrum města, vládní kanceláře, vyslanectví, banky, komunikační věže, univerzita, rozlehlé parky a bohatá sídliště, silnice z města ke zbrojnici, kasárnám, letišťům a kosmodromu. Na západ od rozhraní bylo Svobodné město, osvobozené území: továrny, ubikace, byty námezdních dělníků, sídliště starých

usedlíků, nekonečné míle uliček, jež se nakonec ztrácely v pustině. Oběma částmi probíhaly hlavní silnice z východu na západ, pusté.

Osvobození ho úspěšně propašovali z vyslanectví a skoro přes rozhraní. Stejně jako on měli dostatek zkušeností ze starých časů, kdy dostávali uprchlé prostředky na Yeowe a na svobodu. Připadalo mu zajímavé být pašován, namísto toho aby byl jedním z pašeráků, připadalo mu to mnohem děsivější, a přece méně stresující, protože nenesl zodpovědnost, byl balíkem, ne pošťákem. Ale někde ve spojení byl vadný článek.

Došli pěšky na rozhraní a část cesty přes a zastavili se u malého opuštěného nákladáku, jenž seděl na ráfcích pod rozebraným činžovním domem. Za volantem za rozbitým, popraskaným čelním sklem seděl řidič a zubil se na něj. Průvodce mu ukázal, aby nastoupil dozadu. Nákladák se odrazil jako kočka na lovu, ujížděl po přišerné cestě a kličkoval mezi troskami. Byli téměř na hranici rozhraní, kodrcali se územím zasypaným sutí, které bylo dříve možná ulicí či tržištěm, když nákladák změnil směr, zastavil, ozvaly se výkřiky, výstřely, korba se otevřela a dovnitř vtrhli nějací muži. „Klid,“ řekl jim, „bud’te v klidu,“ neboť s ním zacházeli hrubě, smýkali jím a zkroutili mu paži za záda. Vytáhli ho z nákladáku, svlékli mu kabát a prohledali ho, jestli nemá zbraň, pak ho postrkovali s pažemi pevně přitisknutými k zadům k autu, které čekalo vedle nákladáku. Pokusil se zjistit, jestli je jeho řidič mrtvý, ale než ho strčili do auta, nestačil se rozhlédnout.

Byla to stará vládní limuzína, tmavě červená, široká a dlouhá, určená na přehlídky a na to, aby vozila významné majitele nemovitostí na Radu a velvyslance z kosmodromu. Hlavní oddělení vozu se dalo zatáhnout závěsem, který odděloval pánské a dámské pasažéry, a kupé pro řidiče bylo uzavřeno, aby pasažéři nedýchali stejný vzduch, který vydechl otrok.

Jeden muž mu držel ruku za zády, dokud ho nestrčil hlavou napřed do vozu, a jediné, co ho napadlo, když zjistil, že se ocitl mezi dvěma muži a proti němu sedí další tři, bylo: na tohle jsem už příliš starý. Zachovával klid, potlačoval strach i bolest, netroufal se pohnout ani si třít rameno, v němž pocíťoval ostrou bolest, ani se jim podívat do tváře či příliš nápadně na ulice. Dva pohledy mu řekly, že právě přejíždí ulici Rei; jeli na východ, ven z města. Uvědomil si, že doufá, že ho vezou zpět na vyslanectví. Jak pošetilé.

Měli ulice sami pro sebe, kromě pěších, kteří je sledovali polekaným pohledem, když se kolem nich mihli. Byli zrovna na širokém bulváru, jeli velmi rychle, stále na východ. I když byl ve velmi špatné situaci, přesto ho naprosto rozjařovalo, že je mimo vyslanectví, na vzduchu, ve světě, že se pohybuje, a to rychle.

Opatrně zvedl ruku a masíroval si rameno. Stejně opatrně pohlédl na muže vedle sebe a proti sobě. Všichni měli tmavou pokožku, dva modročernou. Dva muži naproti byli mladí. Upravené, netečné obličej. Třetí byl veot třetího stupně, oga. Obličej nic nevyjadřoval, v tom byla jeho kasta dobře vycvičena. Jak se na něj Esdan díval, zachytil jeho pohled. Oba se okamžitě odvrátili.

Esdan měl veoty rád. Viděl je, vojáky stejně jako majitele otroků, jako část starého Voe Dea, členy rasy odsouzené k záhubě. Obchodníci a byrokraté přežijí a budou prosperovat mezi Osvobozenými, bezpochyby si najdou vojáky, kteří za ně budou bojovat, ale vojenská kasta ne. Jejich zákon oddanosti, cti a přísnosti byl příliš podobný zákonu otroků, s nimiž společně uctívali Kamy, bojovníka a nevolníka. Jak dlouho ta mystika utrpení přežije osvobození? Veoti byli nekompromisními známkami nesnesitelného řádu. Věřil jim, a jen zřídka se v nich zklamal.

Oga byl velice tmavý a velice hezký, jako Teyeo, veot, kterého měl Esdan zvláště rád. Opustil Werel dávno před válkou, odletěl s manželkou na Terru a Hain, kde budou jednou mobily v Ekumenii. Za několik století. To už bude válka skončena a Esdan bude dávno mrtvý. Ledaže by se rozhodl jít za nimi, zpátky, jít domů.

Jalové myšlenky. V revoluci se nerozhoduješ. Unáší tě jako vodopád bublinu, jsi jako jiskra v ohni, neozbrojený se sedmi ozbrojenými muži v autě, jež se řítí po široké, prázdné východní radiále... Vyjížděli z města. Mířili k východním provinciím. Legitimní vláda Voe Dea se nyní smrškla na polovinu hlavního města a dvě provincie, ve kterých bylo sedm lidí z osmi jejich majitelem, onou osmou osobou, nazýváno prostředky.

Dva muži v předním kupé spolu hovořili, ale majitelé je ve svém oddělení neslyšeli: Muž s kulatou hlavou

napravo od Esdana něco zamumlal ogovi naproti, který přikývl.

„Ogo,“ oslovil ho Esdan.

Veot se na něj bezvýrazně podíval.

„Potřebuji na malou,“

Muž neodpověděl a odvrátil se. Chvilí nikdo z nich nepromluvil. Projížděli špatný úsek silnice roztrhaný bojem v prvním létě Vzpourey – nebo pouze od té doby neudržovaný. Esdan pocíťoval silné nárazy a otřesy na měchýři.

„Ať se ten zasařej bělovokej pochčije,“ řekl mladík proti němu druhému, a ten se napjatě usmál.

Esdan zvažoval, jak by se dalo odpovědět, vtipně, legračně, ne urážlivě ani vyzývavě, a raději mlčel.

Tihle dva čekali jen na záminku. Zavřel oči a pokoušel se uvolnit, vnímat bolest v rameni, ale uvědomoval si jen bolest v měchýři.

Muž vlevo, na kterého téměř neviděl, promluvil: „Řidiči. Tamhle zastav.“ Mluvil do mikrofonu. Řidič přikývl. Vůz zpomalil, sjel ze silnice a hrozně kodrcal. Všichni vystoupili. Esdan spatřil, že muž po levici je také veot, druhého stupně, zadý. Hned jak vystoupil, uchopil jeden mladík Esdana za paži, a druhý ho rýpl zbraní do jater. Ostatní stáli na zaprášeném okraji silnice a čůrali různě na prach, štěrk a kořeny řady orvaných stromů. Esdanovi se podařilo rozepnout poklopec, ale měl tak ochromené a roztřesené nohy, že sotva dokázal stát; mladík se zbraní ho obešel a postavil se přímo před něj, pušku namířenou na penis. Někde mezi měchýřem a penisem cítil uzlík bolesti. „Ustup trochu,“ pronesl se žalostnou popudlivostí. „Nechci ti pomočit boty.“ Mladík namísto toho vykročil k němu a přiložil zbraň Esdanovi přímo na třísla. Zadý udělal nepatrný posunek. Mladík o krok ustoupil. Esdan se otřásl a najednou mu z penisu vystříkla fontána. I v agonii úlevy byl spokojený, když viděl, že mladíka donutil, aby ustoupil ještě o dva kroky.

„Má ho skoro jako člověk,“ řekl mladík. Esdan s diskretní pohotovostí skryl hnědý, odlišný penis a rychle si zapnul kalhoty. Dosud měl čočky, které mu skrývaly oční bělma, a byl oblečen jako námezdník ve volných, hrubých, matně žlutých šatech, v jediném odstínu, který směli měšťtí otroci nosit. Prapor Osvobozených měl stejně matnou žlutou barvu. Tady to je špatná barva. Tělo v šatech mělo rovněž špatnou barvu.

Esdan žil na Werelu třicet tři let a byl zvyklý, že se ho lidi báli a že to nenáviděli, ale nikdy předtím nebyl těm, kteří se ho báli a nenáviděli ho, zcela vydán na milost. Chránila ho ekumenická záštita. Jaká hloupost, opustit vyslanectví, kde byl alespoň bezúhonný, a nechat se polapit těmito zoufalými obhájci prohrané bitvy, kteří mohou napáchat škodu nejen jemu, ale i jeho prostřednictvím. Nakolik jim dokáže odporovat a kolik snese utrpení? Naštěstí z něj nemohou dostat žádné informace o plánech Osvobození, neboť neví ani za mák, co přátelé dělají. Ale přesto, jaká hloupost.

Zase ve voze, stisknutý na sedadle jako sendvič, k vidění nic než zamračené tváře mladíků a bdělý bezvýrazný obličej ogy; zavřel oči. Cesta byla rovná. Ukolébán rychlostí a tichem, Esdan upadl do postadrenalinové dřimoty.

Když se probudil, obloha byla zlatá, nad bezoblačným západem slunce se třpytily dva měsíčky. Kodrcali se po vedlejší cestě, vozovce, která se vinula kolem polí, ovocných zahrad a sadů kolem velkých ubikací pro rolníky, dalších polí a dalších ubikací. Zastavili na kontrolním stanovišti, které hlídal pouze jeden ozbrojený muž. Krátce si je prohlédl a mávl, aby jeli dál. Cesta vedla ohromným, otevřeným, klikatým údolím. Bylo mu povědomé a to ho znepokojovalo. To, jak stromy stály proti obloze, jak se silnice stáčela mezi lesíky a mýtinami. Věděl, že za tím dlouhým kopcem je řeka.

„Tohle je Yaramera,“ řekl nahlas.

Žádný z mužů nepromluvil.

Před lety, před desetiletími, když byl na Werelu teprve zhruba rok, bylo velvyslanectví pozváno na Yarameru. největší farmu ve Voe Deu. Klenot východu. Model výkonného otroctví. Tisíce prostředků obdělávalo pole, pracovalo v mlýnech a továrnách farmy, žilo v obrovských ubikacích, městech obehnaných zdí. Všechno čisté, systematické, přičinlivé, pokojné. A dům na kopci nad řekou, palác, tři sta pokojů, zařízení nevyčísitelné ceny, obrazy, sochy, hudební nástroje – pamatoval si na soukromou koncertní síň se stěnami ze skleněné mozaiky, na zadní straně pozlacené, na svatyni Tualitů, jež byla jednou obrovskou květinou vyřezávanou z vonného dřeva.

Jeli právě k tomuto domu. Vůz zabočil. Letmo zahlédl proti obloze zoubkované černé trámy. Dva mladí muži dostali příkaz dopravit ho dovnitř. Vytáhli ho z auta, zkroutili mu paži a tlačili a hnali ho před sebou po schodech. Snažil se nebránit a nevnímat, co s ním dělají; rozhlížel se kolem. Prostřední a jižní křídlo obrovského domu nemělo střechu a bylo na spadnutí. Černou siluetou okna svítilo čistě žluté nebe. I zde v srdci zákona se otroci vzbouřili. Už jsou to tři roky, kdy bylo první hrůzné léto spáleno tisíce domů, ubikací, měst a velkoměst. Čtyři miliony mrtvých. Nevěděl, že Vzpoura zasáhla i Yarameru. Po řece nepřišly žádné zprávy. Kolik otroků Klenotu si tato ohnivá noc vyžádala? Byli majitelé farmy zavražděni nebo přežili a hodlají potrestat viníky? Po řece žádné zprávy nepřišly.

Tohle všechno mu probíhalo nepřírozně rychle a jasně hlavou, zatímco ho postrkovali po nízkých schodech k severnímu křídlu domu a hlídali ho s namířenými zbraněmi, jako kdyby si mysleli, že se jim dvašedesátiletý muž se silnými křečemi v nohou od několikahodinového nehybného sezení chystá utéci a zmizet – zde, tři sta kilometrů uvnitř jejich území. Rychle přemýšlel a všeho si všímal.

Tato část domu, spojená s hlavním křídlem dlouhým podloubím, neshořela. Zdi stále držely střechu, ale když vešli do vstupní haly, spatřil, že je to jen holý kámen, vyřezávané obklady shořely. Špinavá podlahová krytina nahradila parket či překryla malované dlaždice. Nebyl zde vůbec žádný nábytek. Vysoká hala byla i ve své zkáze a špině krásná, vzosná, plná jasného večerního světla. Oba veoti se odpojili od skupiny a ohlásili se nějakým mužům ve dveřích recepcce. Cítil, že veoti ho ochraňují, a doufal, že se vrátí, ale nevrátili. Jeden mladík mu pořád držel ruku zkroucenou za zády. Přišel k němu podsaditý muž a díval se na něj.

„Jsi ten cizinec, kterému se říká Stará hudba?“

„Jsem Hainish, a tak mi zde říkají.“

„Pane Stará hudbo, měl byste pochopit, že opuštěním vyslanectví jste porušil úmluvu o ochraně mezi vašim velvyslancem a vládou Voa Dea, a pozbyl jste diplomatické imunity. Můžete být uvězněn, vyslýchán a řádně potrestán za všechna porušení občanského práva a zločiny vyplývající z úmluvy se vzbuřenci a nepřáteli státu, které vám dokážeme, že jste spáchal.“

„Chápu, že tohle je váš výklad mého postavení,“ odpověděl Esdan. „Ale měl byste vědět, pane, že jako velvyslanec a stabil světů Ekumeny jsem chráněn jak diplomatickou imunitou, tak zákony Ekumeny.“

Nikdo se mu nepokusil ublížit, ale jeho mnohomluvné lži neposlouchali. Jakmile muž odříkal svou litanii, odvrátil se a mladíci Esdana znovu popadli. Postrkovali ho dveřmi a chodbami – přes samou bolest neviděl, kudy ho vedou – dolů po kamenných schodech, po širokém, dlážděném nádvoří, do místnosti, kde mu naposledy bolestivě šklubl rukou a podrazili mu nohy, takže upadl jak dlouhý tak široký na zem, zabouchli za ním dveře a nechali ho ležet na břiše na kamenech ve tmě.

Položil čelo na paži, ležel a třásl se, slyšel vlastní dech, jak vázne v kňourání.

Později si na tu noc vzpomněl, i na další věci z příštích dnů a nocí. Nevěděl, tehdy ani později, jestli byl mučen proto, aby ho zlomili, nebo zda byl toliko příhodným předmětem bezcílné brutality a zášti, chlapecká hračka. Vybavoval si kopance, údery, velmi mnoho bolesti, ale na nic z toho si jasně nepamatoval – kromě klece pro skrčence.

O takových věcech slyšel a četl. Nikdy ji ale neviděl. Nikdy nebyl v jakémkoli vymezeném prostoru. Cizinci a návštěvníci na farmách Voe Dea nevstupovali do ubikací otroků. Byli obsluhováni domovními otroky v domech majitelů.

Tohle byly malé ubikace, ne více než dvacet chatrčí na ženské straně a tři baráky na vstupní straně. Bydlel v nich personál v počtu několika set otroků, kteří se starali o dům a obrovské zahrady Yaramery. Byli oproti rolníkům privilegovaní. To ovšem neznamenalo, že jsou zproštěni trestů. Poblíž hlavní brány, která se otevírala ve vysoké zdi, dosud stál sloup k bičování.

„Tam?“ zeptal se Nemeo. Ten, který mu pokaždé zkroutil ruku, ale druhý, Alatural, odpověděl „Ne, pojd' ještě, je to támhle,“ nadočkávě se rozběhl a spustil k zemi na vrátku klec pro skrčence. Visela pod strážním stanovištěm, vysoko na vnitřní straně zdi.

Byla to obyčejná kabina z rezavého ocelového pletiva, na jednom konci zaletovaná a na druhém ji bylo možné zavřít. Visela na řetězu, zavěšena na jediném háku. Když ležela na zemi, vypadala jako past na nějaké zvíře, ne příliš velké. Mladíci ho svlékli a pobízeli ho, aby do ní hlavou napřed vlezl. Pobízeli ho elektrickými biči, které se užívaly na trestání líných otroků a se kterými si posledních pár dní pohrávali.

Postrkovali ho a šťouchali mu biči do řiti a šourku a vřískali přitom smíchy. Zkroutil se do klece, až se v ní choulil hlavou napřed, ruce a nohy přitisknuté a vmáčkнутé do těla. Prudce přirazili dvířka pasti, přičemž mu skřípli nahou nohu mezi dráty a způsobili mu bolest, jež ho, zatímco klec vytahovali nahoru, oslepila. Klec se divoce rozhoupala a on se křečovitě chytil drátů. Když otevřel oči, viděl, že země je asi sedm nebo osm metrů pod ním. Po chvíli kymácení a točení ustalo. Nemohl vůbec pohnout hlavou. Viděl pod klec a když protočil oči, viděl téměř celý vnitřní prostor ubikací.

Za starých časů pod klecí postávali lidé, kteří přišli shlédnout „morální ponaučení“ otroka skrčence. Byla to lekce pro děti. aby věděly, co se stane služebné, která se vyhýbá práci, nebo zahradníkovi, jenž ukradne vzorek, dělníkovi, který odmlouvá pánovi. Teď tu nebyl nikdo. Zaprášená země byla pustá. Vysušené parcely, malý hřbitov na druhé straně prostoru pro ženy, strouha mezi oběma prostory, pěšiny, mlhavý kruh zelenější trávy přímo pod ním, všechno bylo opuštěné. Jeho mučitelé tam ještě chvíli postávali, smáli se a hovořili, pak se začali nudit a odešli.

Pokoušel se převrátit do pohodlnější pozice, ale mohl se pohybovat jen nepatrně. Klec se při každém pohybu rozkolébala a rozkývala. takže se mu přitížilo a bál se. že spadne. Nevěděl, nakolik bezpečně klec visí na jediném háku. Noha. kterou měl zaklíněnou ve dvířkách, ho bolela tak silně, že si přál omdlít, ale i když se mu točila hlava, zůstal při vědomí. Zkusil dýchat, jak se tomu naučil před dávnou dobou na jiné planetě, klidně a zlehka. Na této planetě, v téhle kleci to nešlo. Plíce měl stlačené dnem klece, takže mu každý nádech působil obrovskou námahu. Pokoušel se zůstat při vědomí, pouze zůstat při vědomí, ale vědomí bylo nesnesitelné.

Když slunce doputovalo na tuto stranu budovy a začalo na něj svítit plnou silou, závrat' se změnila v nauzeu. Pak občas upadl do bezvědomí.

Přišla noc a zima. Pokoušel si představit vodu. ale žádná tu nebyla.

Později se domníval, že byl v kleci dva dny. Pamatoval si, jak mu dráty trhaly sluncem spálené nahé tělo, když ho vytahovali ven, šok z ledové vody, která se na něj valila z hadice. Tehdy byl na okamžik zcela při vědomí, uvědomoval si sám sebe jako loutku, která leží malá, skleslá v prachu, zatímco muži nad ním mluvili a něco pokřikovali. Pak ho museli odnést zpět do cely nebo chléva, kde ho drželi, neboť kolem byla tma a ticho, ale zároveň stále visel v kleci skrčence a pekl se v ledové výhni slunce, mrzl v hořícím těle a zapadal stále pevněji do přesných drátěných ok bolestí.

V určitém okamžiku ho přenesli do postele v pokoji s oknem, ale stále byl v kleci a houpal se vysoko nad zaprášenou zemí, nejzaprášenější zemí. nad kruhem zelené trávy.

Byli tam zadyo a podsaditý muž, a nebyli tam. Nevolnice s obličejem jako syrovátka, hrbila se a třásla, a působila mu bolest, když se mu pokoušela namazat spálenou paží, nohu a záda hojivou masťou. Byla tam a nebyla. V okně svítilo slunce. Cítil, jak ho dráty znovu a znovu chytají za nohu.

Tma mu ulehčila. Většinu času prospal.

Po několika dnech si dokázal sednout a sníst, co mu bázlivá nevolnice přinesla. Spáleniny se hojily a většina zranění a bolestí se zmírnila. Nohu měl hrozně nateklou, protože měl zlámané kosti: nezáleželo na tom, pokud nemusel vstát. Poklímbával a lenošil. Když do pokoje vešel Rayaye, okamžitě ho poznal. Setkali se spolu již několikrát, před Vzpourou. Rayaye byl ministrem zahraničních věcí za prezidenta Oya. Jakou funkci zastával nyní, v legitimní vládě, Esdan netušil. Rayaye byl na Wereliana malý, ale široký a statný, měl modročerný obličej, jenž vypadal jako naleštěný, a prošedivělé vlasy – pozoruhodný muž, státník.

„Ministře Rayaye,“ oslovil ho Esdan.

„Pane Stará hudbo. Jak milé, že jste si na mě vzpomněl! Je mi líto, že se vám dařilo špatně. Doufám, že lidé zde se o vás starají uspokojivě?“

„Děkuji.“

„Když jsem se doslechl, že se necítíte dobře, sháněl jsem doktora, ale není tu žádný kromě veterináře. Vůbec žádný personál. To není jako zastara! Jaká změna! Kéž byste poznal Yameru na vrcholu slávy.“

„Poznal jsem.“ Hlas měl poněkud slabý, ale zněl docela přirozeně. „Před třiceti dvěma nebo třemi roky.

Pan a paní Aneovi pozvali skupinu lidí z vyslanectví.“

„Vážně? Pak víte, jaké to tu bylo,“ odvětil Rayaye a posadil se na židli, vybraný starý kousek bez jednoho opěradla. „Je mrzuté vidět ji takhle, že ano! Největší škody vznikly zde v domě. Shořelo celé

ženské křídlo a velké místnosti. Ale zahrady byly zachovány. Paní bud' pochválena. Založil je samotný Meneya. víte, před čtyřmi sty lety. A pole se dosud obdělávají. Slyšel jsem, že k farmě stále náleží téměř tři tisíce prostředků. Až budou veškeré obtíže za námi, bude mnohem jednodušší obnovit Yarameru než mnoho dalších velkých farem.“ Zahleděl se z okna. „Překrásné, překrásné. A Aneovic služebnictvo bylo vyhlášené svou krásou, víte. Bude trvat dlouho, než se znovu dosáhne takového standardu.“

„Nepochybně.“

Werelian se na něj podíval s ironickou bedlivostí. „Očekávám, že se divíte, proč jste zde,“

„Nijak zvlášť,“ odpověděl Esdan pobaveně.

„Och?“

„Jelikož jsem opustil vyslanectví bez povolení, domnívám se, že mě vláda nechtěla spustit z očí.“

„Někteří z nás byli potěšeni, když se dozvěděli, že jste opustil vyslanectví. To, že jste tam byl zavřený, bylo mrhání vaším talentem.“

„Ó, můj talent.“ Esdan odmítavě pokrčil rameny, až ho zbolela. Bolest si užije později. Právě teď se baví. Měl rád bojovné debaty.

„Jste velice nadaný muž, pane Stará hudbo. Nejmodřejší a nejmazanější cizinec na Werelu, tak vás jednou nazval pan Mehao. Pracujete s námi – a proti nám, ano – zdatněji než jakýkoli jiný cizozemec. Navzájem si rozumíme. Můžeme spolu hovořit. Věřím, že to s námi opravdu myslíte dobře a že když vám nabídnu způsob, jak jim posloužit – naději, že tenhle hrozný konflikt skončí – že ho přijmete.“

„Doufám, že toho budu schopen.“

„Je pro vás důležité, abyste byl identifikován jako stoupenec jedné strany konfliktu, nebo raději zůstanete neutrální?“

„Každý čin může neutralitu zpochybnit,“

„To, že jste byl unesen rebely z vyslanectví, nedosvědčuje, že byste s nimi sympatizoval.“

„Zdá se, že ne.“

„Spíše naopak.“

„Dá se to tak chápat.“

„Dá. Jestli vám to vyhovuje.“

„To, čemu dávám přednost, nemá žádnou váhu, ministře.“

„To má velkou váhu, pane Stará hudbo. Nuže. Jste nemocný, unavuji vás. Budeme v našem rozhovoru pokračovat zítra, ech? Jestli chcete.“

„Samozřejmě, ministře,“ souhlasil Esdan se zdvořilostí, jež hraničila s pokorou, tónem, který podobným lidem vyhovoval, neboť byli více zvyklí na pozornost otroků než sebe rovných. Esdan, jako většina jeho lidí, byl ochotný překypovat zdvořilostí za všech okolností, jež to dovolovaly, a neměl rád okolnosti, které to neumožňovaly. Něco jako pokrytectví ho netrápilo. Sám ho ovládal dokonale. Jestliže ho Rayayeovi muži mučili a Rayaye předstíral, že o tom nic neví, Esdan nic nezíská tím, že na tom bude trvat.

Byl rozhodně rád, že není nucen o tom mluvit, a doufal, že na to nebude muset myslet. Tělo na mučení myslelo za něj, pamatovalo si ho přesně, každým kloubem a svaem. Částí svého já na něj bude myslet, dokud bude žít. Naučil se věci, které neznal. Myslel si, že chápe, co je to být bezmocný. Ted' věděl, že nechápal. Když přišla ta bázlivá žena, požádal ji, aby poslala pro veterináře. „Potřebuji dát nohu do sádry.“

„Léčí dělníky, nevolníky, pane,“ zašeptala žena a ustoupila. Prostředkové zde mluvili zastarale znějícím nářečím, kterému bylo občas těžké rozumět.

„Může přijít do domu?“

Zavrtěla hlavou.

„Je tu někdo, kdo se mi o ni může postarat?“

„Zeptám se, pane,“ zašeptala.

Tu noc přišla stará otrokyně. Měla vrásčité, seschlý, přísný obličej a nechovala se vystrašeně jako ostatní. Když ho spatřila, zašeptala „Mocný pane!“, ale odměřeně mu prokázala úctu a pak mu vyšetřila oteklou nohu, neosobně jako všichni doktoři. Řekla: „Jestli mi ji dovolíte ovázat, pane, zahojí se.“

„Co mám zlomeného?“

„Tyhle prsty. Tady. Možná také tuhle kůstku. Spoustu kostí v chodidle.“

„Ovažte mi to, prosím.“

Ovazovala mu nohu látkou stále dokola, pevně, až byla obalená dost silně a znehybnila mu chodidlo v jednom úhlu. „Když půjdete, používejte hůl, pane. Šlapejte jen na patu.“

Zeptal se jí na jméno.

„Gana,“ odpověděla. Když se mu představovala, střelila po něm ostrým pohledem, podívala se mu zpřímá do tváře, na otroka to byla troufalost. Pravděpodobně chtěla vidět jeho cizí oči, když zjistila, že ostatní části těla, i když měly odlišnou barvu, byly docela obyčejné, kosti na nohou a všechno.

„Děkuji ti, Gano. Jsem ti vděčný, že jsi tak obratná a laskavá,“

Pohodila hlavou, ale bez uctivosti, a odešla. Kulhala,

ale šla vzpřímeně. „Všechny babičky jsou buřičky,“ povídal

mu někdo kdysi, ještě před Vzpourou.

* * *

Příští den byl schopný vstát a dokulhat k židli se zlomeným opěradlem. Chvilí seděl a díval se z okna.

Pokoj poskytoval výhled z druhého poschodí na zahrady Yaramery, terasovité svahy a květinové záhony, cesty, trávníky a řadu ozdobných jezírek a bazénů, jež postupně přecházela v řeku: obrovský vzor křivek a ploch, rostlin a stezek, půdy a stojaté vody sevřený v náručí široké křivky řeky. Všechny ty parcely, cesty a terasy tvořily jemnou geometrii, jež byla důvtipně soustředěna k obrovskému stromu na břehu řeky. Už před čtyřmi sty lety, kdy byla zahrada založena, to musel být velký strom. Stál dost daleko od břehu a poněkud nad ním, ale větve sahaly daleko nad vodu a v jeho stínu by se dala postavit vesnice. Tráva na terasách zežloutla dozlatova. Řeka, jezírka i bazény měly stejně mlhavě modrou barvu jako letní nebe. Květinové záhony a křoviny byly zanedbané, přerostlé, ale ještě ne zpustlé. Zahrady Yaramery byly ve své opuštěnosti překrásné. Pusté, opuštěné, beznadějně, hodila se k nim všechna ta romantická přízviska, a přece byly rovněž racionální, vznešené a plné míru. Byly vytvořeny otroky. Jejich důstojnost a mír jsou založeny na krutosti, bídě a bolesti. Esdan byl Hainišan, pocházel z velmi starého národa, národa, který mohl Yarameru tisíckrát postavit a zničit. V duši měl krásu a obrovský smutek tohoto místa – přesvědčen, že existence jednoho nemůže ospravedlnit existenci druhého, jedna zkáza nemůže zničit druhé místo. Byl si vědom obojího, pouze vědom.

A když tak konečně seděl a cítil se trochu pohodlně, byl si také vědom, že krásně truchlivé terasy Yaramery by mohly v sobě obsahovat terasy Darrandy na Hainu; střecha pod červenou střechou, zahrada pod zelenou zahradou, prudce spadající k blyštivému přístavu, k promenádám, přístavištím a k plachetnicím. Za přístavem se vzdouvá moře, zvedá se do výšky domu, až k jeho očím. Esi ví, že knihy říkají, že moře leží. „Moře dnes v noci klidně leží,“ praví báseň, ale on ví své. Moře stojí, jako stěna, šedomodrá stěna na konci světa. Když na něj vypluješ, bude se zdát ploché, ale když ho opravdu spatříš, bude vysoké jako kopce Darrandy, a když se po něm skutečně poplavíš, proplaveš tou stěnou na druhou stranu, za konec světa.

Nebe je střecha, kterou tato stěna podepírá. V noci hvězdy září skleněnou vzdušnou stěnou. Můžeš k nim také doplout, ke světům mimo svět.

„Esi,“ volá někdo zevnitř, a on se otočí od moře a nebe, odejde z balkonu a jde přivítat hosty nebo na hodinu hudby nebo na oběd s rodinou. Je hezký chlapec, Esi: poslušný, příjemný, ne příliš hovorný, ale docela společenský, zajímají ho lidé. Samozřejmě s velmi dobrým vychováním: je konec konců Kelwen a starší generace by nic jiného v dítěti z rodiny nedopustila, ale učil se dobrým způsobům snadno, snad proto, že nikdy neviděl špatné. Nebyl snílek. Byl bdělý, pohotový, všímavý. Ale přemýšlivý, rozhodnutý na všechno přijít vlastním rozumem, jako třeba na mořskou stěnu a vzdušnou střechu. Esi už není Esdanovi tak zřetelný a blízký jako býval; je to malý chlapec před dávnou dobou a velice daleko, zůstal vzadu, zůstal doma. Esdan se jen málokdy dívá jeho očima nebo vdechuje úžasnou a spletitou vůni domu v Darrandě – dřevo, pryskyřičný olej používaný k leštění dřeva, rohože z vonné trávy, čerstvé květiny, kuchyňské byliny, mořský vítr – nebo slyší matčin hlas: „Esi? No tak pojď dovnitř, miláčku. Přijeli příbuzní z Dorasedu!“ Esi vběhne dovnitř přivítat příbuzné, starého Iliawada s výstředním obočím a chlupy v nose, který umí kouzla s kousky lepicí pásky, a Tuitui, která umí chytat lépe než Esi, i když je mladší, zatímco Esdan usíná na rozbité židli u okna s výhledem na strašné, nádherné zahrady.

Další rozhovor s Rayayem byl odložen. Zadyo ho přišel omluvit. Ministr byl odvolán k rozmluvě s prezidentem a vrátí se za tři až čtyři dny. Esdan si uvědomil, že brzy ráno slyšel nedaleko vzlétat letadlo. Byla to pro něj milost. Měl v oblíbě bouřlivé debaty, ale byl ještě příliš unaven, příliš otřesen a odpočinek uvítal. Nikdo k němu do pokoje nechodil, kromě vystrašené ženy Hey, a zadya, který přišel jednou za den zeptat se, jestli něco nepotřebuje.

Když už se cítil dost silný, směl opustit pokoj a jít ven, pokud si přál. S pomocí hůlky a tvrdé podešve ze starého sandálu, kterou mu Gana přinesla, mohl chodit, dojít do zahrad a sedět na slunci, jež každým dnem sláblo, jak se léto chýlilo ke konci. Strážce či přesněji řečeno opatrovníky mu dělali dva veoti. Vídal oba mladíky, kteří ho mučili; drželi se od něj dál, evidentně měli zakázáno se k němu přibližovat. Jeden z veotů byl obvykle na dohled, ale nikdy k němu nepřistoupil.

Nedošel daleko. Někdy si připadal jako brouk na pláži. Část domu, jež se dala užívat, byla obrovská, zahrady byly rozsáhlé, lidí tu bylo velmi málo. Šest mužů, kteří ho přivezli, a pět nebo šest dalších, kteří zde žili; velel jim zavalitý muž Tualenem. Z původní populace prostředků v domě a na farmě zde bylo deset až dvanáct otroků, malý zbytek domácího personálu kuchařů, pomocníků v kuchyni, pradel, pokojských, komorných, osobních sloužících, leštičů bot, čističů oken, zahradníků, hrabačů pěšin, číšníků, lokajů, poslíčků, podkoních, řidičů, dívek a chlapců pro ukojení touhy, kteří svým majitelům a jejich hostům sloužili za starých časů. Těchto pár už nebylo v noci zamčeno ve starých ubikacích domácích prostředků, kde se nacházela klec pro skrčence, ale spali na nádvoří ve změti stájí pro koně a lidi, kde ho zpočátku drželi, nebo v komplexu místností kolem kuchyní. Většina z těchto několika zbylých byly ženy, z toho dvě mladé, a dva nebo tři staří, křehce vypadající muži.

Nejdříve si s žádným z nich netroufal mluvit, aby jim nezpůsobil potíže, ale jejich věznitelé si jich nevšimli, jen jim dávali rozkazy; očividně jim důvěřovali a měli k tomu dobrý důvod. Buřiči, prostředkové, kteří uprchli z ubikací, zapálili domy a zabili dozorce a pány, byli dávno pryč: byli mrtví nebo zmizeli, či byli znovu zotročeni a na obou tvářích ocejchováni křížem. Tihle byli dobří služební duchové. Velice pravděpodobně zůstali po celou dobu loajální. Mnoho nevolníků, zvláště osobních otroků, mělo stejnou hrůzu ze Vzpoury jako páni a snažilo se je chránit nebo s nimi uprchlí. Nebyli o nic většími zrádci než páni, kteří osvobodili své prostředky a bojovali na straně Osvobozených. Stejnými, o nic většími.

Dívky, mladé pomocnice na polích, byly jedna po druhé přivázeny, aby ukojily mužskou touhu. Skoro každý den vyjížděli mladíci, kteří ho mučili, s terénním vozem a odváželi dívku, kterou využili, a přiváželi si novou.

Jedna z mladších domácích nevolnic, Kamsa, s sebou vždycky nosila své mimino, a muži ji ignorovali. Druhá, Heo, byla bázlivá žena, která ho obsluhovala. Tualenem s ní každou noc spal. Ostatní muži od ní drželi ruce pryč.

Když ženy nebo ostatní nevolníci potkali v domě nebo venku Esdana, přitiskli ruce k bokům, bradu k hrudi, sklopili oči a nehýbali se: formální úcta, která se očekávala od osobních prostředků, kteří potkali pána.

„Dobrý den, Kamso.“

Odpověď mu byla úcta.

Byla to již léta, co se setkal s výsledným produktem generací otroctví, s druhem otroka popisovaným jako „dokonale vycvičený, poslušný, nezištný, oddaný, ideální osobní prostředek,“ když byli nabízeni k prodeji. Většina prostředků, které znal, přátelé a kolegové, byli městští námezdníci, najatí pány do společností a sdružení na práci v továrnách, obchodech či kvalifikovaných řemeslech. Poznal také velmi mnoho rolníků. Rolníci se s pány setkávali jen zřídka; pracovali pod vedením dozorců a ubikace řídili kasírovaní otroci. Ti, které znal, byli většinou na útěku, chráněni Hamem, podzemní dráhou; na cestě ke svobodě na Yeowe. Žádný z nich nebyl zcela připraven o vzdělání, názory a jakoukoli představu o svobodě jako tito nevolníci. Zapomněl už, jak vypadá dokonalý otrok. Zapomněl na naprostou neproniknutelnost člověka, který nemá žádný osobní život, na nedotknutelnost zcela bezbranného. Kamsa měla jemný, vyrovnaný obličej, a nedala na sobě znát žádné emoce, i když občas ji slyšel, jak hovoří a velmi tiše zpívá svému dítěti, veselý, radostný, tichý šum. Přitahoval ho. Jednou odpoledne ji spatřil sedět a pracovat na parapetu na velké terase, dítě zavěšené v ranečku na zádech. Přikulhal se blíž

a sedl si. Nedokázal jí zabránit, aby neodložila nůž a prkno a nepostavila se s hlavou, rukama a očima v úctě sklopenýma.

„Prosím, sedni si a pokračuj v práci.“ Poslechla. „Co to krájíš?“

„Dueli, pane.“ zašeptala.

Byla to zelenina, kterou jedl často a měl ji rád. Pozoroval ji při práci. Každý velký, dřevitý lusk se musel rozříznout podél zavřeného švu, což nebyl snadný úkol; místo, kde se dal otevřít, se muselo pečlivě hledat a pak ztuhla opakovaně páčit nožem, aby se lusk otevřel. Tučná jedlá semena se musela jedno po druhém uvolnit a zbavit vláknitého lůžka, které na nich lpělo.

„Chutná tato část špatně?“ zeptal se.

„Ano, pane.“

Byla to namáhavá práce, která vyžadovala sílu, zručnost a trpělivost. Zastyděl se. „Ještě nikdy jsem syrové dueli neviděl,“ přiznal se.

„Ne, pane.“

„Jak hodné dítě,“ nadhodil, trochu nazdařbůh. Drobné stvoření v ranečku, hlavu položenou na matčině rameni, otevřelo modravě černé oči a nechápavě si prohlíželo svět. Nikdy ho neslyšel plakat. Připadalo mu poněkud nadpozemské, ale neměl s dětmi zkušenosti.

Usmála se.

„Chlapec?“

„Ano, pane.“

„Prosím, Kamso, jmenuju se Esdan. Nejsem pán. Jsem vězeň. Tvoji páni jsou i můjmi. Budeš mi říkat jménem?“

Neodpověděla.

„Páni by nesouhlasili.“

Přikývla. Wereliani nepřikyvovali hlavou dopředu, ale zakláněli ji dozadu. Úplně si na to po všech těch letech zvykl. Přikyvoval stejně. Uvědomil si, že si toho teď všiml. Zajetí a to, jak s ním zacházeli, ho rozvrátilo, dezorientovalo. Posledních pár dní myslel na Hain častěji než léta, desetiletí předtím. Býval na Werelu doma, a teď nebyl. Nepatřičné srovnání, nemístné vzpomínky. Odcizené.

„Strčili mě do klece.“ mluvil stejně potichu jako ona a na posledním slově se zarazil. Nedokázal to říci celé, klec pro skrčence.

Znovu přikývla. Tentokrát se na něj poprvé podívala, jen krátce mrkla. Bezvýrazně řekla: „Já vím,“ a pokračovala v práci.

Nenapadalo ho, co ještě říci.

„Když jsem byla dítě, žila jsem tam.“ Pohlédla k ubikacím, kde byla klec. Naprosto své mumlání ovládala, stejně jako všechny posunky a pohyby. „Předtím, než dům shořel. Když zde žili páni. Nechávali klec viset často. Jednou v ní byl muž, dokud tam neumřel. Uvnitř. Viděla jsem to.“

Oba mlčeli.

„My děti jsme pod ni nikdy nechodily. Nikdy jsme tam neběhaly.“

„Viděl jsem, že... země je pod ní jiná,“ Esdan mluvil tak tiše a měl tak sucho v ústech, že se mu krátil dech. „Viděl jsem ji, když jsem se díval dolů. Trávu. Myslel jsem, že možná... kde oni...“ Úplně ztratil hlas.

„Jedna babička vzala hůl, dlouhou, na konec dala hadr a namočila ho, a podala mu ho. Kastráti se otočili. Ale muž zemřel. A nějakou dobu tam hnil.“

„Co udělal?“

„Enna,“ odvětila, jednoslovná záporná odpověď, kterou často slyšel prostředky užívat – nevím, neudělal jsem to, nebyl jsem tam, nemohu za to, kdo ví...

Viděl, jak dcera otrokáře, která řekla „enna“, dostala facku – ne proto, že rozbila hrneček, ale že použila slovo otroka.

„Poučná lekce.“ Věděl, že mu porozumí. Podřízení znali ironii stejně jako vzduch a vodu.

„Dali vás do ní, bála jsem se.“

„Tentokrát to byla lekce pro mě, ne pro tebe.“

Pracovala, opatrně, neustále. Pozoroval ji při práci. Skloněný obličej měl barvu hlíny s modravými stíny,

byl vyrovnaný, klidný. Dítě bylo tmavší než ona. Nepřivedl ji do jiného stavu otrok, ale byla „použita“ otrokářem. Znásilnění říkali „použití“. Mimino pomalu zavřelo oči, průsvitná modravá víčka jako mušličky. Bylo malé a křehké, pravděpodobně jen měsíc nebo dva staré. Hlavu mělo s nekonečnou trpělivostí položenou na matčině sehnutém rameni.

Nikdo jiný na terasách nebyl. Kvetoucí stromy za nimi čechral nepatrný větřík a tvořil stříbrné pruhy na hladině vzdálené řeky.

„Tvé dítě, Kamso, víš, bude svobodné,“ řekl Esdan.

Zvedla oči, ne k němu, ale na řeku a za ní. „Ano. Bude svobodné.“ pronesla a pokračovala v práci.

To, že mu tohle řekla, mu dodalo odvahy. Vědomí, že mu věří, mu udělalo dobře. Potřeboval někoho, kdo by mu věřil, neboť od doby, co byl v kleci, nevěřil sám sobě. S Rayayem to bylo v pořádku: stále uměl vést slovní potyčky; to nebyl problém. Horší bylo, když byl sám, když přemýšlel nebo spal. Byl sám většinu času. Něco uvnitř, hluboko v něm, bylo zraněno, zlomeno, nezahojilo se, nemohl tomu důvěřovat, že ho to nezradí.

Ráno slyšel přistávat letadlo. Ten večer ho Rayaye pozval na večeři. Jedli s nimi Tualenem a dva veoti, pak se omluvili a zanechali ho s Rayayem a polovinou lahve vína u provizorního stolu postaveného v jedné z nejméně poškozených místností v přízemí. Býval zde lovecký pokoj nebo trofejní místnost. Byli v křídle domu, který byl pánskou částí, kam ženy nikdy nepřišly; ženské prostředky, služky a ženy na použití se nebraly jako ženy. Nad římsou krby cenila zuby obrovská vycpaná psí hlava, chlupy měla opálené a zaprášené, skleněné oči zakalené. Na čelní stěně byly připevněny kuše. Jejich světlý stín byl na tmavém dřevě dobře zřetelný. Elektrický lustr zablikal a pohasl. Generátor byl nespolehlivý. Starý nevolník ho stále opravoval.

„Odešel za svou ženou na použití,“ pronesl Rayaye a kývl ke dveřím, které Tualenem s horlivým přáním dobré noci ministrovi právě zavřel. „Zasraná běloška. Jako ty zasraný hovna. Dělá se mi z toho husí kůže. Strká ptáka do otročí kundy. Až bude po válce, už takové věci nebudou. Míšenci jsou kořenem této revoluce. Rasy mají být oddělené, Panovnická krev se má zachovat čistá. To je jediné řešení.“ Mluvil, jako by očekával, že s ním Esdan bude naprosto souhlasit, ale nečekal na sebemenší známku tohoto souhlasu. Nalil Esdanovi plnou sklenici a pokračoval svým znělým hlasem politika, laskavý hostitel, pán usedlosti. „No, pane Stará hudbo, doufám, že se na Yaraměře máte dobře a že se vám zlepšilo zdraví.“ Zdvořilé zamumlání.

„Prezidenta Oya mrzelo, že se vám dařilo zle, a přeje vám, abyste se zcela uzdravil. Je rád, že už vám od povstalců nehrozí žádné týrání. Můžete zde bezpečně zůstat, jak dlouho si budete přát. Nicméně, až přijde správný čas, prezident a jeho kabinet vás očekávají v Bellenu.“ Zdvořilé zamumlání.

Dlouhodobá zkušenost Esdana naučila neptat se a neodhalovat tak stupeň své nevědomosti. Rayaye jako většina politiků miloval svůj hlas, a zatímco mluvil, Esdan se pokoušel dát dohromady hrubou skicu stávající situace. Vypadalo to, že legitimní vláda se přestěhovala z centra do Bellenu, na severovýchod od Yaramery, na východní pobřeží. Nějaké velení zůstalo v centru. Podle Rayayových nářeků Esdan usoudil, že centrum je vskutku polonezávislé na Oyově vládě a je řízené nějakou frakcí, možná vojenskou; byl zvědav, zda se nemýlí.

Když Vzpoura začala, Oyo získal náraz mimořádnou moc; ale legitimní armáda Voe Dea se po drtivé porážce na západě postavila velení na odpor a požadovala větší autonomii v poli. Civilní vláda se dožadovala odplaty, útoku a vítězství. Armáda chtěla ovládnout povstání. Generál Aydan vybudoval v centru rozhraní a pokusil se stanovit a udržet hranici mezi nově vytvořenou Svobodnou zemí a legitimními provinciemi. Veoti, kteří přešli s bateriemi prostředků na stranu vzbouřenců, také vybízeli Osvobozené velitelství k příměří na hranicích. Armáda usilovala o příměří, válčící strany usilovaly o mír. Ale NekamAnna, vůdce. Osvobozené země, křičel: „Dokud tu bude jediný otrok, tak nejsem svobodný,“ a prezident Oyo hrměl: „Národ se nebude dělit! Budeme hájit zákonný majetek do poslední kapky krve!“ Generál byl najednou nahrazen novým velitelem. Velice brzy nato bylo vyslanectví zavřeno a byl mu odříznut přístup k informacím.

Co se stalo za další půlrok, se mohl Esdan jen dohadovat. Rayaye hovořil o „našich vítězstvích na jihu“, jako kdyby legitimní armáda útočila a probjovala se přes řeku Devan jižně od centra do Svobodné země. Jestli tomu tak bylo a získali znovu toto území, proč se tedy vláda stáhla z centra a zahrabala se v

Bellenu? Rayayova povídačka o vítězstvích by se dala přeložit také tak, že se osvobozené armáda pokoušela přejít řeku na jihu a legitimním se jí dařilo odrážet. Jestliže to byli ochotni nazývat vítězstvím, vzdali se snad konečně snu o naprostém potlačení revoluce a znovuzískání celé země, a rozhodli se zamezit dalším ztrátám?

„Rozdělení národa není řešení,“ pronesl Rayaye a zničil tak Esdanovu naději v zárodku. „Předpokládám, že to chápete.“

Zdvořilý souhlas.

Rayaye rozlil zbytek vína. „Ale naším cílem je mír. Velice pevný a naléhavý cíl. Naše nešťastná země už si vytrpěla dost.“

Jednoznačný souhlas.

„Vím, že jste mírumilovný člověk, pane Stará Hudbo. Víme, že Ekumeni pečují o harmonii mezi svými členskými státy. Mír je to, co si všichni z celého srdce přejeme.“

Souhlas a nepatrná známka zvědavosti.

„Jak víte, vláda Voe Dea má stále moc povstání ukončit. Možnosti, jak ji ukončit rychle a jednou provždy.“

Neodpověděl, ale byl ve střehu.

„A předpokládám, že víte, že v použití těchto možností nám brání jen úcta k politice Ekumeny, k níž náš národ patří.“

Žádná odpověď ani souhlas.

„Vy to víte, pane Stará Hudbo.“

„Měl jsem za to, že si přirozeně přejete přežít.“

Rayaye zavrtěl hlavou, jako kdyby ho obtěžovala moucha. „Od doby, kdy jsme se připojili k Ekumenům – a dávno před tím, než jsme se k nim připojili, pane Stará Hudbo – jsme se věrně řídili jejich politikou a klaněli se jejich názorům. A proto jsme ztratili Yeowe! A proto jsme přišli o západ! Čtyři miliony mrtvých, pane Stará Hudbo, čtyři miliony během první Vzpourey. Od té doby další miliony. Miliony. Jak prostředků, tak pánů.“

„Sebevražda,“ pronesl Esdan tichým mírným hlasem, způsobem, jakým mluvili prostředkové.

„Pacifisté chápou všechny zbraně jako zlé, zhoubné, sebevražedné. I přes letitou moudrost Ekumeny, pane Stará Hudbo, nemáte praktický náhled na důvody války, ke kterým jsme my, mladší a krutější lidé, nuceni. Věřte mi, nejsme sebevrazi. Chceme, aby přežili lidé, národ. Jsme rozhodnutí, že to tak bude. Bibo bylo plně vyzkoušeno dlouho před tím, než jsme se připojili k Ekumeně. Je regulovatelné, dá se navádět na cíl, je ovladatelné. Je to přesná zbraň, precizní válečný nástroj. Fámy a strach široce zveličily jeho kapacitu a vlastnosti. Selektivnímu rozmístění během prvního léta povstání zabránila jen reakce stabilů ústy vašeho velvyslance.“

„Měl jsem dojem, že hlavní velitelství armády Voe Dea se rovněž postavilo proti rozmístění této zbraně.“

„Někteří generálové. Mnozí veotí mají zastaralé názory, jak víte.“

„Změnili jste rozhodnutí?“

„Prezident Oyo schválil rozmístění biba proti jednotkám, které se shromáždily a chystají se ze západu vtrhnout do této provincie.“

Jaké roztomilé slovo, „bibo“. Esdan zavřel na okamžik oči.

„Bude to děsivá zkáza,“ pokračoval Rayaye.

Souhlas.

„Je možné.“ Rayaye se předklonil, černé oči v černém obličejí, dychtivý jako kočka na lovu. „že když budou povstalci varováni, že se možná stáhnou. Budou ochotni vyjednávat. Jestliže se stáhnou, nezaútočíme. Když budou ochotni vyjednávat, přizpůsobíme se. Zkáze lze zabránit. Ekumeny si váží. Váží si vás osobně, pane Stará Hudbo. Věřt vám. Kdybyste k nim promluvil po síti, nebo kdyby jejich vůdci souhlasili se setkáním, vyslechnou vás. Ne jako nepřítelé, utlačovatele, ale jako hlas benevolentní, mírumilovné neutrality, hlas moudrosti, který je nabádá, aby se zachránili, dokud je ještě čas. To je možnost, kterou vám a Ekumeně nabízím. Ušetřit vaše přátele mezi vzbouřenci a ušetřit zároveň tento svět nevýslovného utrpení. Otevřít cestu k trvalému míru.“

„Nejsem oprávněn mluvit za Ekumenu. Velvyslanec –“

„To neudělá. Nemůže. Není k tomu oprávněn. Vy ano. Jste nezávislý prostředník, pane Stará Hudbo. Máte na Werelu jedinečné postavení. Obě strany vás respektují. Věří vám. A váš hlas má nekonečně větší váhu mezi bílými než jeho. Přišel teprve rok před Vzpourou. Vy jste, mohu říci, jedním z nás.“

„Nejsem jeden z vás. Nevlastním ani nejsem vlastněn. Abyste mě mohli počítat mezi sebe, musíte předdefinovat sami sebe.“

Rayaye na okamžik nevěděl, co říci. Zarazil se a jistě se naštve. Blázne, nadával Esdan sám sobě, starý blázne, zaujímat morální stanovisko! Ale neměl ponětí, na jakém stanovisku trvat.

Je pravda, že jeho slovo bude mít větší váhu než velvyslancovo. Ale z ostatního, co Rayaye řekl, nic nedávalo smysl. Jestliže chtěl prezident Oyo od Ekumeny požehnání, aby mohl použít zbraň a vážně myslel, že mu ho Esdan dá. proč k tomu použil Rayaye a držel Esdana ukrytého v Yaraměře? Pracoval Rayaye s Oyem, nebo pracoval pro frakci, která prosazovala použití biba, i když Oyo to stále odmítal? Většina, možná celé tohle povídání, byl bluf. Neexistovala žádná zbraň. Esdanovou úlohou bylo propůjčit celé záležitosti věrohodnost, zatímco Oyo ze smyčky vyvázne, kdyby bluf nevyšel.

Biobomba, bibo, byla prokletím Voe Dea po desetiletí, po staletí. V panickém strachu před cizí invazí, v době, kdy je téměř před čtyřmi sty lety Ekumena poprvé kontaktovala, vložili Wereliané všechny své prostředky do rozvoje kosmických letů a do zbrojení. Vědci, kteří vynalezli tento ničivý prostředek, ho zavrhl, a informovali vládu, že je neovladatelný; zničil by veškerý život, lidstvo i zvířata, na obrovském území a způsobil by vážné a trvalé celosvětové genetické škody, neboť se šíří vodou i atmosférou. Vláda zbraň nikdy nepoužila, ale odmítla ji zničit, a dokud bylo v platnosti embargo, její existence bránila Werelu stát se členem Ekumeny. Voe Deo trvalo na tom, že je to záruka proti cizozemské invazi a snad věřilo, že zabrání revoluci. Přesto ji nepoužili, když se otrocká planeta Yeowe vzbouřila. Pak, když už Ekumena embargo zrušila, oznámili, že zásoby zničili. Werel se připojil k Ekumeně. Voe Deo vyzvalo k inspekci stanovišť zbraní. Velvyslanec zdvořile odmítl a odvolal se na ekumenickou politiku důvěry. Ted se bibo znovu objevilo. Byla to pravda? Nebo existuje jen v Rayayově mysli? Byl zoufalý? Nebo to byl krutý žert, pokus využít Ekumenu k podpoře hrozby, která má zamezit vpádu: nejpravděpodobnější varianta, přesto ne zcela přesvědčivá.

„Válka musí skončit,“ pronesl Rayaye.

„Souhlasím.“

„Nikdy se nevzdáme. Musíte to pochopit.“ Rayaye ztišil svůj vemlouvavý, mírný hlas. „Navrátíme světu svatý řád.“ Znělo to zcela věrohodně. Oči, tmavé wereliánské oči, jež neměly bělma, byly v tlumeném osvětlení neproniknutelné. Dopil víno. „Myslíte si, že bojujeme o svůj majetek. Abychom si ho udrželi. Ale povídám vám, že hájíme Paní. V tomto boji neexistuje prohra. A žádný kompromis.“

„Paní je milosrdná.“

„Její soucit je zákon.“

Esdan mlčel.

„Zítřka se musím vrátit do Bellenu,“ pronesl Rayaye po chvíli opět svým mistrovským nenuceným tónem.

„Je třeba dokonale zkoordinovat plán posunutí jižní fronty. Až se vrátím, budu potřebovat vědět, jestli nám poskytnete pomoc, o kterou jsem vás požádal. Naše reakce na ní bude velkou měrou záviset. Na vašem mínění. Je známo, že jste zde ve východních provinciích – mám na mysli, že to vědí jak vzbouřenci, tak naši lidé – i když přesné místo je samozřejmě, kvůli vaší bezpečnosti, utajováno. Je známo, že možná připravujete zprávu o změně postoje Ekumeny k vedení občanské války. Změně, která by mohla zachránit miliony životů a přinést naší zemi spravedlivý mír. Doufám, že svůj čas tady strávíte touto činností.“

Je taktik, pomyslel si Esdan. Nejede do Bellenu a jestli ano, Oyova vláda se tam nenachází. Jde o jeho vlastní plán. Ztřeštěnec. Nevyjde mu to. Žádné bibo nemá. Ale má zbraň. A zastřelí mě.

„Děkuji za příjemnou večeři, ministře.“

Ráno za svítání slyšel odlétat letadlo. Po snídani se vybelhal na slunce. Jeden z veotů ho pozoroval oknem a pak se odvrátil. V chráněném koutě hned pod balustrádou jižní terasy, kde rostly mohutné keře s velkými, rozvinutými, příjemně vonícími bílými květy, spatřil Kamsu s dítětem a Heu. Kulhavě se k nim vydal. Vzdálenosti na Yaraměře dokázaly, i v domě, zmrzačeného člověka odradit od procházky. Když k nim konečně dorazil, pronesl: „Jsem osamělý. Smím si k vám sednout?“

Ženy samozřejmě uctivě stály, i když Kamsina úcta byla spíše symbolická. Posadil se na oblou lavičku, jež byla pokryta spadanými květy. Ženy s dítětem se posadily na kamenem vydlážděný chodník. Rozbalily tělíčko a vystavily je mírnému slunci. Esdan si pomyslel, že dítě je velmi drobné. Klouby na modročerných pažích a nohách byly jako kolínka na stopkách květů, průsvitné. Dítě se pohybovalo víc než předtím, natahovalo ručky a otáčelo hlavu, jako kdyby se radovalo z čerstvého vzduchu. Hlava byla ve srovnání s krkem velká, také jako květ, příliš velký na příliš tenký stonek. Kamsa ohnula větvičku s jedním květem nad dítě. Prohlíželo si ho tmavýma očima. Mělo nádherně křehká víčka a obočí. Mezi prsty mu prosvítalo slunce. Usmálo se. Esdan zatajil dech. V dětském úsměvu při pohledu na květ byla krása květu, krása světa.

„Jak se jmenuje?“

„Rekam.“

Kamyův vnuk. Kamy, pán a otrok, lovec i hospodář, válečník i smírce. „Krásné jméno. Jak je starý?“ Jejich jazykem to znamenalo „Jak dlouho žije?“ Kamsa odpověděla divně. „Jako jeho život.“ Tak alespoň pochopil šeptání a Kamsino nářečí. Možná, že se neslušelo nebo to nepřinášelo štěstí, když se člověk ptal na věk dítěte.

Opřel se o lavici. „Cítím se velmi starý. Neviděl jsem dítě sto let.“

Heo seděla nahrbená zády k němu; vycítil, že by si nejraději zakryla uši. Děsil ji, cizinec. Domníval se, že život Hee mnoho neodkázal, jen strach. Bylo jí dvacet, dvacet pět? Vypadala na čtyřicet. Možná, že jí bylo sedmnáct. Ženy na použití, na surové používání, stárly rychle. Odhadoval, že Kamse nebude moc přes dvacet. Byla drobná a plochá, ale měla půvab a vnady, které Heo neměla.

„Pán má děti?“ zeptala se Kamsa a zvedla dítě s jistou diskrétní pýchou k prsu; plaše, ale hrdě.

„Ne.“

„Yera yera,“ zamumlala, další výraz otroků, který často slyšával v městských ubikacích: Ach, škoda, škoda.

„Jak ty poznáš jádro věci, Kamso,“ odpověděl. Pohlédla na něj a usmála se. Měla ošklivé zuby, ale usmívala se mile. Připadalo mu, že dítě nesaje. Leželo jí klidně na paži. Heo byla stále napjatá a trhla sebou, kdykoli promluvil, a tak raději mlčel. Odvrátil se, zahleděl se za keře. Měl překrásný výhled, jenž se mu naskytl pokaždé, ať šel nebo seděl, vždycky byl dokonale vyvážený: stupně dlažby, šedohnědé trávy a modré vody, záhyby alejí, masy a obrysy křovin, obrovský starý strom, zamlžená řeka a protější zelený břeh. Ženy začaly po chvíli tiše mluvit. Neposlouchal, co říkají. Vnímal hlasy, sluneční paprsky, klid.

Po horní terase k nim ztěžka přicházela stará Gana. uklonila se mu a řekla Kamse a Hee: „Choyo vás chce. Nech mi tu dítě.“ Kamsa položila dítě na teplý kámen. Vyskočily a odešly, drobné, malé ženy, pohybovaly se s přirozeným spěchem. Stařena kousek po kousku, se sténáním a grimasami, dosedla na chodník vedle Rekama. Hned ho přikryla záhybem plenky, mračila se a bručela, že je matka pošetilá. Esdan sledoval starostlivé pohyby, jemnost, s jakou chlapečka zvedá, jak mu podpírá těžkou hlavu a tenké údy, jak její něžnost dítě konejší. jak ho vlastním tělem kolébá.

Podívala se na Esdana. Usmála se; obličej se jí zvrásnil tisícem vrásek. „Je pro mě velký dar,“ pronesla. Zašeptal: „Tvůj vnuk?“

Pomalé přikývnutí. Neustávala v mírném houpání. Dítě mělo zavřené oči, hlavu tiše položenou na nepatrných, vysušených prsou. „Myslím, že už nebude trvat dlouho, než zemře.“

Po chvíli Esdan zopakoval: „Zemře?“

Přikývnutí. Usmívala se. Mírně, velmi mírně ho houpala. „Jsou mu dva roky věku, pane.“

„Myslel jsem, že se narodil letos v létě,“ odvětil Esdan šeptem.

Stará žena odvětila: „Přišel, aby tu s námi zůstal jen malou chvíli,“

„Co je s ním?“

„Má úbytě.“

Esdan už tenhle výraz slyšel. Zeptal se „Avo?“ Název znal, byla to systematická virová infekce běžná mezi werelianskými dětmi, obvykle propukala v epidemiích v ubikacích prostředků ve městech.

Přikývla.

„Ale ty se dají léčit!“

Stařena neodpověděla.

Avo se dalo úplně vyléčit. Když byli doktoři. Když byla medicína. Avo bylo léčitelné ve městě, ne na venkově. V panském domě, ne v ubikacích prostředků. V době míru, ne za války. Blázne!

Možná, že ví, že je léčitelné, možná, že ne; možná, že neví, co to slovo znamená. Houkala dítě a šeptem mu pobrukovala, bláznovi nevěnovala žádnou pozornost. Ale slyšela ho, a nakonec mu odpověděla, nedívala se přitom na něj, pozorovala spící obličej dítěte.

„Narodila jsem se jako otrok a mé dcery také. Ale on ne. On je dar. Dar nám. Nikdo ho nemůže vlastnit. Dar od samotného Pána Kamye. Kdo si může ponechat takový dar?“

Esdan sklopil hlavu.

Matce tehdy řekl: „Bude volný.“ A ona odpověděla: „Ano.“

Konečně promluvil. „Smím si ho pochovat?“

Babička ho přestala kolébat a chvíli ho bez hnutí držela. „Ano.“ Zvedla se a velice opatrně položila spící dítě Esdanovi do náruče, do klína.

„Držíte mou radost.“ řekla mu.

Dítě nic nevážilo – šest nebo sedm liber. Připadalo mu, že drží teplou květinu, nepatrné zvířátko, ptáče. Plenka se svezla na kameny. Gana ji sebrala, ovinula ji jemně kolem dítěte a zakryla mu obličej. Klečela tam, napjatá a nervózní, starostlivá, pyšná. Zanedlouho si dítě znovu přitiskla na srdce. „Tak,“ řekla a obličej jí zjhl do výrazu štěstí.

Tu noc se Esdanovi, když spal v pokoji, který měl výhled na terasy Yaramery, zdálo o tom, že ztratil plochý oblázek, který s sebou stále nosil v brašně. Kámen pocházel z puebla. Když ho držel v dlani a hrál ho, dokázal mluvit, povídat si s ním. Ale už dlouho s ním nemluvil. Teď zjistil, že ho nemá. Ztratil ho, někde ho zapomněl. Domníval se, že ho nechal v suterénu vyslanectví. Pokoušel se dostat do suterénu, ale dveře byly zamčené a jiné najít nemohl.

Vzbudil se časně ráno. Nemusel vstávat. Měl by přemýšlet, co bude dělat, co řekne, až se Rayaye vrátí. Nemohl. Myslel na sen, na kámen, který mluvil. Přál si slyšet, co říkal. Myslel na pueblo. Rodina otcova bratra žila v Arkananském pueblu na vysočině na dálném jihu. Když byl chlapec, létal tam Esi každý rok uprostřed severní zimy na čtyřicet dní léta. Nejříve s rodiči, později sám. Strýc a teta vyrostli v Darrandě, nepatřili do puebla. Jejich děti ano. Vyrostly v Arkananu a zcela k němu patřily. Nejstarší, Suhan, o čtrnáct let starší než Esdan, se narodil s ireparabilním mozkiem a nervovou vadou, a kvůli němu se rodiče usadili v pueblu. Bylo to místo pro něj. Stal se pastevcem. Šel do hor s varnami, zvířaty, jež přivedl jižní Hain z O asi před miléním. Staral se o ně. Vracel se do puebla jen na zimu. Esi ho vídal jen zřídka a byl za to vděčný, neboť Suhan mu připadal hrozný – velký, pajdal, odporně smrděl, mluvil hlasitě hýkavým hlasem a nesrozumitelně mumlal. Esi nedokázal pochopit, proč rodiče i sestry Suhana milují. Myslel si, že to předstírají. Jeho nemohl nikdo milovat.

Pro dospívajícího Esdana to byl problém. Sestřenice Noy, Suhanova sestra, jež se stala vodním náčelníkem Arkananu, mu řekla, že to není problém, ale záhada. „Vidíš, jak nás Suhan vede?“ zeptala se. „Tak si to představ. Dovedl rodiče sem. Já se sestrou jsme se proto narodily zde. Ty k nám také jezdíš. Naučil ses žít v pueblu. Nikdy nebudeš jen měšťák, protože tě sem Suhan dovedl. Vedl nás všechny. Do hor.“

„Ve skutečnosti nás nevedl,“ přel se čtrnáctiletý.

„Ale ano. Šli jsme za jeho slabostí. Za neúplností. Vada nás vedla. Podívej se na vodu. Vyhledává ve skále vadná místa, otvory, dutiny, nedostatky. Když budeme následovat vodu, dojdeme tam, kam patříme.“ Pak začala vést spor o uživatelských právech zavlažovacího systému mimo město, neboť na východní straně hor byla velice suchá krajina a lidé z Arkananu byli svárliví, i když pohostinní, a vodní náčelník měl plno práce.

Ale Suhanův stav byl nezvratitelný a slabost nedokázala vyléčit ani zázračná medicína Hainu. Avšak tohle dítě umíralo na nemoc, jež se dala vyléčit několika injekcemi. Nebylo správné smířit se s jeho nemocí a smrtí. Nebylo správné dovolit, aby byl ošizen o život okolnostmi, smůlou, nespravedlivou společností, fatalistickým náboženstvím. Náboženství, jež živilo a podporovalo hroznou pasivitu otroků, jež našeptávalo těmto ženám, aby nic nedělaly, aby nechaly dítě chřadnout a umřít.

Měl by zasáhnout, měl by něco udělat – co by se dalo dělat?

„Jak dlouho žije?“

„Tak dlouho jako jeho život.“

Nedalo se dělat nic. Nebylo kam jít. Na koho se obrátit. Lék na avo existoval, někde a pro některé děti. Zde a pro tohle dítě ne. Nemělo smysl se rozčilovat či doufat. Ani se rmoutit. Na žal ještě nebyl čas. Rekam tu byl s nimi a budou se z něj těšit, dokud bude žít. Tak dlouho jako jeho život. Je můj velký dar. Držíte mou radost.

Bylo to nezvyklé místo k poznání kvality radosti. Voda je mi vůdcem, napadlo ho. Měl stále stejný pocit, jako když v rukou držel dítě, nepatrnou váhu. krátké teplo.

Druhý den dopoledne byl na terase a čekal, až přijde Kamsa s dítětem jako obvykle, ale namísto nich přišel starší veot. „Pane Stará Hudbo, musím vás požádat, abyste zůstal načas uvnitř,“ oznámil mu.

„Nechystám se utéct, Zadyo,“ odpověděl Esdan a vystrčil obvázanou nohu.

„Je mi líto, pane.“

Rozzlobeně se belhal za veotem. Zadyo ho zamkl do přízemní místnosti, do skladovacího prostoru bez oken za kuchyněmi. Byla zařízena lůžkem, stolem, židlí, latrínou a lampou na baterie pro případ, že selže generátor, což se na chvíli stávalo skoro každý den. „Očekáváte snad útok?“ zeptal se, když viděl, kam ho odvádí, ale veot odpověděl jen tím, že zamkl dveře. Esdan se posadil na lůžko a meditoval, jak se naučil v pueblu v Arkananu. Oprostil mysl od úzkosti a zlosti tím, že dlouho opakoval: zdraví a dobrou práci, odvahu, trpělivost, mír sobě, zdraví a dobrou práci, odvahu, trpělivost a mír zadyovi... Kamse, dítěti Rekamovi, Rayayovi, Hee, Taulenemovi, ogovi, Nemeovi, který ho strčil do klece pro skrčence, Ganě, která mu ovázala nohu a požehnala mu, lidem, které znal na vyslanectví, ve městě, zdraví a dobrou práci, odvahu, trpělivost, mír... Šlo to dobře, ale sama meditace byla omyl. Nemohl přestat myslet. A tak přemýšlel. Přemýšlel, co by mohl udělat. Zjistil, že nic. Byl slabý jako voda, bezbranný jako dítě. Představil si, jak s textem v ruce hovoří na holosíti a prohlašuje, že Ekumena s váháním odsouhlasila omezené použití biologických zbraní, aby ukončili občanskou válku. Představil si, jak mu na holosíti padá text z ruky a on říká, že Ekumena nikdy neschválí použití biologických zbraní za jakýmkoli účelem. Obě představy byly fantazie. Rayayovy plány byly fantazie. Až uvidí, že je mu rukojmí k ničemu, nechá ho zastřelit. Jak dlouho žije? Stejně dlouho jako šedesát dva let. Mnohem spravedlivější díl času, než byl přidělen Rekamovi. Znovu se zamyslel.

Zadyo otevřel dveře a sdělil mu, že může vyjít.

„Jak blízko je osvobozenecká armáda, zadyo?“ zeptal se. Nečekal, že mu odpoví. Vyšel na terasu. Bylo pozdní odpoledne. Seděla tam Kamsa s dítětem u prsu. Dítě mělo v ústech matčinu bradavku, ale nesálo. Zakryla si prs. Poprvé přitom vypadala smutně.

„Spí? Smím ho pochovat?“ Esdan si sedl vedle ní.

Přendala mu uzlíček do klína. Byla znepokojená. Esdanovi se zdálo, že dítě dýchá namáhavěji, pracněji. Ale chlapec se vzbudil a podíval se velkýma očima na Esdana. Esdan dělal grimasy, špulil rty a mrkal. Byl odměněn krátkým, něžným úsměvem.

„Dělníci tvrdí, že přichází armáda,“ řekla Kamsa svým velmi slabým hlasem.

„Osvobozenecká?“

„Enna. Nějaká armáda.“

„Z druhé strany řeky?“

„Myslím.“

„Jsou to prostředkové – osvobození lidé. Tví vlastní lidé. Neublíží vám. Snad.“

Bála se. Ovládala se dokonale, ale bála se. Byla tady svědkem Vzpoury. A odvety.

„Když začne bombardování nebo boj, ukryj se, jestli je to možné. V podzemí. Musí zde být kryty.“

Zamyslela se. „Ano.“

V zahradách Yaramery byl klid. Žádný zvuk, jen vítr šelestil v listí, a znělo tiché bzučení generátoru. I spálené, zubaté ruiny domu vypadaly mile, věčně. Nejhorší už je za námi, tvrdily ruiny. Za nimi. Ale možná, že ne za Kamsou a Heou, Ganou a Esdanem. Ale v letní atmosféře nebyla ani stopa násilí. Dítě se usmálo svým neurčitým úsměvem a uvelebilo se Esdanovi v náručí. Pomyslel na kámen, jež ztratil ve snu. Na noc ho zamkli do místnosti bez oken. Neměl možnost zjistit, kolik je hodin, když ho vyburcoval hluk, pak ho zcela probudily série výstřelů a explozí, střelba z pušek nebo ruční granáty. Nastalo ticho, a pak

druhá série ran a třesků, slabší. Znovu ticho, nerušené. Pak přímo nad domem slyšel letadlo, jako by kroužilo, zvuky v domě: pokřik, pobíhání. Rozsvítil lampu a snažil si obléknout kalhoty; přes ovázanou nohu to šlo ztěžka. Když slyšel, že se letadlo vrací, a explozi, skočil v panice po dveřích. Věděl jen to, že se musí dostat ven z této smrtící pasti. Vždycky se bál ohně, smrti v ohni. Dveře byly z pevného dřeva, důkladně zasazené do pevného rámu. Neměl vůbec žádnou naději je rozbít, a i ve svém zděšení si to uvědomoval. Vykřikl: „Pusťte mě odtud!“ Pak nad sebou získal kontrolu, vrátil se k posteli a po chvíli se sedl na podlahu mezi lůžko a stěnu, do jediného úkrytu, jež místnost poskytovala; pokoušel si představit, co se děje. Osvobození zaútočili a Rayayovi muži na ně střílí a pokoušejí se sestřelit letadlo, to jediné si představil.

Mrtvé ticho. Neměnné.

Lampa zablikala. Vstal a postavil se ke dveřím.

„Pusťte mě ven!“

Žádný zvuk.

Jediný výstřel. Hlasy, dupot nohou, střelba, volání. Následovalo další dlouhé ticho, vzdálené hlasy, bylo slyšet, že chodbou k místnosti přicházejí lidé. Nějaký muž řekl: „Zatím je dovnitř nepouštějte.“ Hluboký, ostrý hlas. Byl v rozpacích, pak si dodal odvahy a zvolal: „Jsem vězeň! Tady uvnitř!“

Odmlka.

„Kdo je tam?“

Tenhle hlas ještě neslyšel. Vyznal se v hlasech, tvářích, jménech i úmyslech.

„Esdardon Aya z Ekumenického vyslanectví.“

„Mocný pán!“ pronesl hlas.

„Dostaňte mě odtud, ano?“

Nedostal odpověď, ale dveře marně rachotily v mohutných pantech, někdo do nich bušil; další hlasy zvenčí, další bouchání a údery. „Sekeru,“ nařídil někdo. „Najděte klíč,“ navrhl jiný; odešli. Esdan čekal. Potlačil opakované nutkání se zasmát, obával se hysterie, ale bylo to směšné, hloupě směšné, všechny ty výkřiky přes dveře, hledání klíčů a seker, fraška uprostřed bitvy. Jaké bitvy?

Znal to i pozpátku. Osvobození vtrhli do domu a zabili Rayayovy muže, většinu z nich překvapili. Čekali, až přiletí Rayayovo letadlo. Museli mít kontakty mezi rolníky, informátory, vodítka. Zamčený v místnosti slyšel jen hlučné ukončení celé záležitosti. Když ho pustili, právě táhli ven mrtvolu. Spatřil, jak se otřesně zohavené tělo jednoho z mladíků. Alatalua nebo Nemea, oddělilo, jak ho táhli, na podlahu se v provázcích vyvalila krev a vnitřnosti, nohy zůstaly ležet. Muž, který mrtvolu táhl. zrozpáčitel, stál a držel torzo za ramena. „No, do prdele,“ ulevil si. Esdan stál a lapal po dechu, snažil se potlačit smích a nezvracet. „Pospěšte si,“ přikázal muž vedle něj, a on šel rychle dál.

Časné ranní paprsky šikmo pronikaly rozbitým oknem. Esdan se neustále rozhlížel, ale nikoho z domácích neviděl. Muži ho zavedli do místnosti, kde byl nad římsou vycpaný pes. Kolem stolu se shromáždilo šest nebo sedm mužů. Neměli uniformy, ačkoliv někteří měli na čepici nebo na rukávu žlutý uzal nebo stužku Osvobození. Byli otrhaní, ale samý sval. Někteří byli tmaví, jiní měli běžovou, jílovitou či namodralou pokožku, všichni vypadali podrážděně a nebezpečně. Jeden z mužů, kteří přišli s ním, hubený, vysoký muž. řekl pronikavým hlasem, který předtím přede dveřmi pronesl „Mocný pán“: „To je on.“

„Jsem Esdardon Aya, Stará Hudba, z vyslanectví Ekumeny,“ zopakoval tak nenucené, jak jen to šlo.

„Drželi mě tu. Děkuji, že jste mě osvobodili.“

Několik mužů na něj zíralo způsobem, jakým na něj civěli lidé, kteří ještě nikdy neviděli cizozemce, vnímali červenohnědou pokožku a hluboko posazené oči s bílými koutky, a jemné rozdíly ve stavbě lebky a rysů. Pár jich civělo agresivněji. jako kdyby jeho tvrzení podrobovali zkoušce a dávali najevo, že mu uvěří kdo je, teprve až to dokáže. Velký muž se širokými rameny, s bílou pokožkou a hnědavými vlasy, plnými prachu a krve starobylé poražené rasy, se na Esdana dlouhou dobu díval. „Proto jsme přišli,“ řekl.

Mluvil tiše, hlasem prostředka. Možná, že jim bude trvat generaci i víc, než se naučí zvýšit hlas, mluvit svobodně.

„Jak jste se dozvěděli, že jsem zde? Polní pošta?“

Tak nazývali tajný informační systém, který se šířil od ucha k uchu, od pole k ubikaci, do města a zase zpět, mnohem dřív, než existovala holosít'. Hame používal polní poštu a stala se hlavním nástrojem Vzpoury.

Malý tmavý muž se usmál a lehce pokývl, pak se zarazil, když viděl, že ostatní neprozrazují žádné informace.

„Víte, kdo mě sem tehdy přivedl – Rayaye. Nevím, pro koho pracoval. Povím vám, co budu moci.“ Ulevilo se mu a choval se pošetile, příliš mluvil. „Mám zde přátele,“ pokračoval neutrálnějším hlasem, díval se na jednoho po druhém, zpříma, ale zdvořile. „Nevolnice, lidi v domě. Doufám, že jsou v pořádku.“

„Záleží na tom,“ odpověděl šedovlasý, drobný muž, který vypadal velmi unaveně.

„Žena s dítětem, Kamsa. A stařena, Gana.“

Několik z nich zavrtělo hlavou, aby naznačili, že o nich neví nebo že je nezajímají. Většina vůbec nereagovala. Rozhlédl se po nich znovu, potlačoval zlost a podráždění při pohledu na tuto okázalost, na tu sešlost se staženými rty.

„Potřebujeme vědět, co jste tu dělal.“ řekl hnědovlasý muž.

„Kontakt z osvobozené armády ve městě mě asi před patnácti dny odvedl z vyslanectví na osvobozené velitelství. Na rozhraní nás zadrželi Rayayovi muži. Odvezli mě sem. Strávil jsem nějaký čas v kleci pro skrčence.“ pokračoval Esdan stejně neutrálním hlasem. „Zranil jsem si nohu a nemohu moc chodit. Mluvil jsem dvakrát s Rayayem. Než řeknu víc, myslím, že pochopíte, že potřebuji vědět, s kým mluvím.“

Vysoký hubený muž, který ho osvobodil ze zamčené místnosti, obešel stůl a krátce se poradil se šedovlasým mužem. Hnědovlasý naslouchal, bylo znát, že souhlasí. Vysoký hubený muž promluvil k Esdanovi atypicky pronikavým, hlubokým hlasem: „Jsme zvláštní delegace předsunuté armády světového osvobození. Jsem maršál Metoy.“ Všichni ostatní se představili. Velký hnědovlasý muž byl generál Banarkamye, unavený starší muž byl generál Tueyo. Řekli s jménem i hodnost, ale při oslovování ji nepoužívali; ani jemu neříkali pane. Před osvobozením užívali námezdníci tituly mezi sebou jen zřídka, oslovovali se podle příbuzenského vztahu: otče, sestro, tetinko. Tituly se užívaly před jménem pána: lord, pán, mistr, magnát. Osvobození zjevně rozhodlo obejít se bez nich. Potěšilo ho, že se setkal s armádou, která nešla ve vyšlapaných kolejích a nekřičela na sebe Pane! Ale nebyl si jistý, s jakou armádou se setkal.

„Drželi vás v té místnosti?“ zeptal se ho Metoy. Byl to zvláštní muž, temný chladný hlas, bledý, lhostejný obličej, ale nebyl nesvůj jako ostatní. Zdálo se, že je sebejistý, zvyklý velet.

„Zamkli mě tam na noc. Jako kdyby byli varováni, že se blíží potíže. Obvykle jsem měl pokoj nahoře.“

„Smíte tam teď jít,“ řekl Metoy. „Zůstaňte uvnitř.“

„Zůstanu. Ještě jednou děkuji,“ pronesl ke všem. „Prosím, kdybyste něco zjistili o Kamse a Ganě –?“ Nečekal, až ho okřiknou, otočil se a vyšel z místnosti.

Jeden mladší muž šel s ním. Představil se jako zadyo Tema. Osvobozené armády tedy užívala staré veotské hodnosti. Esdan věděl, že mezi nimi byli veoti, ale Tema nebyl veot. Měl světlou pokožku a všední městský přízvuk, tichý, strohý, uskrípnutý. Esdan se s ním nepokoušel navázat hovor. Tema byl mimořádně nervózní, vystrašený nočním zabíjením v blízkém táboře nebo něčím jiným; ramena, paže i ruce se mu téměř neustále třáslly, bledý obličej měl bolestivě stažený. Neměl náladu na tlachání s postarším civilním cizozemským vězněm.

Ve válce je každý vězněm, napsal historik Henennemores.

Esdan poděkoval novým vězňům za to, že ho osvobodili, ale věděl, kde se v této chvíli nachází. Stále na Yameře.

Přesto se mu ulevilo, když znovu spatřil svůj pokoj. Sedl si na židli s jedním opěradlem a díval se z okna na ranní slunce, na dlouhé stíny stromů na trávnících a terasách.

Nikdo z domácích nevyšel jako obvykle po své práci nebo si od ní odpočinout. Nikdo nepřišel k němu do pokoje. Ráno se vleklo. Cvičil tanhai, které se zraněnou nohou zvládl. Seděl a bděl, zdířiml si, probudil se, snažil se zůstat vzhůru, byl neklidný, dělal si starosti, pracoval se slovy: Zvláštní delegace předsunuté armády světového osvobození.

Legitimní vláda nazývala v holozprávách nepřátelskou armádu „povstaleckými silami“ nebo „vzbouřenecké hordy“. Začali si říkat osvobozenecká armáda, v názvu nebylo nic o světovém osvobození; ale od začátku Vzpouře byl od souvislého spojení s bojovníky za svobodu odříznut, a od té doby, co bylo uzavřeno vyslanectví, ztratil veškeré informace všeho druhu – samozřejmě kromě informací z ostatních planet vzdálených mnoho světelných let. Nebraly konce, ansibl jich byl plný, ale o tom, co se děje o dvě ulice dál, nic, ani slovo. Na vyslanectví byl bez informací, zbytečný, bezmocný, nečinný. Přesně jako tady. Byl, jak řekl Henennemores, od začátku války vězeň. Spolu se všemi ostatními na Werelu. Vězeň v procesu svobody.

Bál se, že si na bezmocnost zvykne, že mu přesvědčí duši. Musí si vzpomenout, proč se tahle válka vede. Ale ať přijde svoboda brzy, pomyslel si, ať už mě osvobodí!

Odpoledne mu mladý zadý přinesl talíř se studeným jídlem, očividně odřezky zbytků, které našli v kuchyni, a láhev piva. Vděčně jedl a pil. Ale bylo jasné, že domácí sluhy nepropustili. Nebo je zabili. Odmítal si to připustit.

Po západu slunce se zadý vrátil a odvedl ho dolů do místnosti s vycpaným psem. Generátor přirozeně nefungoval; neudrželo ho v chodu nic jiného než věčné opravy starého Saky. Muži přinesli elektrické svítidlo, na stole v místnosti hořelo několik velkých petrolejek a vrhalo na tváře kolem romantické, zlaté světlo a vytvářelo za nimi tajemné stíny.

„Sedněte si,“ pokynul mu hnědovlasý generál. Banarkamye – Čte bibli, tak by se dalo přeložit jeho jméno. „Chceme vám položit několik otázek.“

Němý, ale zdvořilý souhlas.

Ptali se, jak se dostal z vyslanectví, kdo byl jeho kontakt u Osvobozených, kam chtěl jít, proč tam chtěl jít, co se stalo během únosu, kdo ho sem přivedl, na co se ho ptali, co od něj chtěli. Odpoledne došel k závěru, že mu nejlépe poslouží upřímnost, a tak odpověděl na všechny otázky přímo a stručně, až na poslední.

„Osobně jsem na vaší straně téhle války,“ odpověděl, „ale Ekumena nevyhnutelně zůstává neutrální.

Protože jsem v této chvíli jediný cizozemec na Werelu, který má možnost mluvit, cokoli řeknu, může být bráno – nebo zaměřeno – za mínění vyslanectví a stabilů. Proto jsem byl pro Rayaye cenný. Možná, že i pro vás. Ale je to neplatná hodnota. Nemohu mluvit za Ekumenu. Nemám k tomu oprávnění.“

„Chtěli po vás, abyste prohlásil, že Ekumena podporuje Jity,“ řekl unavený Tueyo.

Esdan přikývl.

„Mluvili o tom, že použijí zvláštní taktiku, zbraně?“ Teď to byl Banarkamye, zachmuřený, snažil se ubrat otázce váhu.

„Raději bych na tuto otázku odpověděl za hranicemi, lidem z osvobozeneckého velitelství, které znám.“

„Mluvíte s velitelstvím armády světového osvobození. Odmítnutí odpovědět lze brát jako důkaz, že jste se spojil s nepřítelem.“ Tohle byl Metoy, mrštný, tvrdý, s ostrým hlasem.

„Vím to, maršále.“

Vyměnili si pohledy. I přes otevřené vyhrožování byl Metoy tím, komu měl Esdan tendenci věřit. Byl spolehlivý. Ostatní byli nervózní, nejistí. Nyní už měl jistotu, že jsou to frakcionáři. Jak velká je jejich frakce a jak moc se liší od osvobozeneckého velení, se mohl dozvědět jen z toho, co jim vyklouzne.

„Poslouchejte, pane Stará Hudbo,“ oslovil ho Tueyo. Zvyk je železná košile. „Víme, že jste pracoval pro Hama. Pomáhal jste dostat lidi na Yeowe. Tenkrát jste stál za námi.“ Esdan přikývl. „Musíte za námi stát i nyní. Hovoříme s vámi otevřeně. Máme informace, že Jiti plánují protiútok. A co to znamená? Znamená to, že se chystají použít bibo. Nic jiného to znamenat nemůže. A to se nesmí stát. Nesmíme jim dovolit to udělat. Musíme je zastavit.“

„Tvrdíte, že Ekumena je neutrální,“ vmísil se Banarkamye. „To je lež. Sto let Ekumena této planetě nedovolila se připojit, protože jsme měli bibo. Měli, nepoužili jsme ho, jen mít ho stačilo. Teď říkají, že jsou neutrální. Teď, když na tom záleží! Teď, když k nim tenhle svět patří! Musí jednat. Podniknout něco proti té zbrani. Musí Jitům zabránit, aby ji použili.“

„Jestli ji legitimní mají a plánují ji použít, a jestli dokážu dát vědět Ekumeně – co by mohli udělat?“

„Vy mluvíte. Povězte prezidentovi Jitů: Ekumena říká dost. Ekumena pošle lodě, pošle vojáky. Stojíte za námi! Jestli ne, jste s nimi!“

„Generále, nejbližší loď je několik světelných let daleko. Legitimní to vědí.“

„Ale můžete je přivolat, máte vysílač.“

„Ansibl na vyslanectví?“

„Jitové mají také jednu.“

„Ansibl na ministerstvu zahraničí byl zničen při Vzpouře. Při prvním útoku na vládní budovy. Vyhodili do vzduchu celý blok.“

„Jak to víte?“

„Udělal to vaše vlastní vojsko. Generále, myslíte si, že legitimní mají možnost spojení s Ekumenou, které vy nemáte? Nemají. Mohli by dát vyslanectví a ansibl zabrat, ale tím by ztratili u Ekumeny veškerou důvěru. A k čemu by jim to bylo? Ekumena nemá žádné vojsko, které by poslala,“ a jelikož si najednou nebyl jistý, jestli to Benarkamye ví, dodal, „jak víte. Kdyby měla, trvalo by léta, než by je sem dopravila. Z tohoto důvodu a mnoha dalších Ekumena nemá armádu a neválčí.“ Byl velmi polekán jejich nevědomostí, amatérstvím a strachem. Nedal na hlase znát neklid a netrpělivost, mluvil volně a díval se na ně bezstarostně, jako kdyby očekával, že ho pochopí a budou souhlasit. Pouhý náznak takové jistoty někdy splnil účel. Naneštěstí z pohledu do jejich tváří poznal, že ti dva generálové se mýlili a Metoy měl pravdu. Hledal stanovisko v diskusi.

Banarkamye řekl: „Necháme to chvíli být,“ a vrátil se k prvnímu výsledku. Přeformuloval otázky, chtěl znát více podrobností a bez hnutí poslouchal. Spásonosný obličej. Dával najevo, že rukojmí nedůvěřuje. Kladl důraz na všechno, co Rayaye řekl ohledně invaze či protiútoku na jihu. Esdan několikrát opakoval, že Rayaye povídal, že prezident Oyo očekává útok Osvobozených na tuto provincii, kus odtud po proudu. Pokaždé dodal: „Nemám tušení, jestli bylo něco z toho, co mi Rayaye řekl, pravda.“ Po čtyřech nebo pěti kolech ho přerušil. „Promiňte, generále. Musím se znovu zeptat, jestli nevíte něco o lidech, co zde byli –“

„Znal jste tady někoho, než jste sem přišel?“ zeptal se ho mladší muž ostře.

„Ne. Ptám se na domácí sluhy. Byli ke mně milí. Kamsino dítě je nemocné, potřebuje léčit. Rád bych věděl, že o ně bylo postaráno.“

Generálové se mezi sebou radili a nevěnovali tomuto odbočení žádnou pozornost.

„Každý, kdo po Vzpouře zůstal tady, na tomhle místě, je kolaborant,“ odvětil zadyo Téma.

„Kam měli jít?“ zeptal se Esdan a pokoušel se mluvit klidně. „Tenhle kraj není osvobozený. Páni tu dosud obdělávají pole pomocí otroků. Ještě stále tu používají klec pro skrčence.“ Při posledních slovech se mu hlas trochu roztřásl; proklínal se za to.

Banarkamye a Tueyo se dosud radili a jeho otázky si nevšíмали. Metoy vstal a řekl: „Pro dnešek to stačí. Pojdte se mnou.“ Esdan za ním kulhal dvoranou a nahoru po schodech. Přidal se k nim zadyo, spěchal, patrně ho poslal Banarkamye. Nebyly povoleny žádné soukromé rozhovory. Nicméně Metoy se zastavil u dveří Esdanova pokoje, podíval se na něj a řekl: „O domácí služebnictvo bude postaráno.“

„Děkuji vám.“ odpověděl Esdan vřele. Pokračoval: „Gana se mi starala o zranění. Potřebuji, aby ke mně přišla.“ Jestli ho chtějí živého a zdravého, nemusí se bát použít svou indispozici jako hybnou páku. Jestli nechtějí, nepomůže mu nic.

Spal málo a špatně. Vždycky mu prospívalo, když měl informace a činnost. Bylo vysilující být držen v nevědomosti a bezmocný, zmrzačený psychicky i fyzicky. A měl hlad.

Brzy po východu slunce zkusil dveře a zjistil, že jsou zavřené. Chvilí klepal a volal, než někdo přišel: mladý chlapík vypadal polekaně, pravděpodobně stráž; a pak Tema. ospalý a zamračený, s klíčem od dveří.

„Chci, aby mě navštívila Gana.“ řekl Esdan dost nekompromisně. „Stará se mi o tohle.“ ukázal na obtíženou nohu. Tema bez odpovědi zavřel dveře. Asi po hodině zarachotil v zámku klíč a vešla Gana. Metoy vešel za ní. Tema za ním.

Gana před Esdanem uctivě stála. Rychle k ní přišel, chytil ji za paže a přitiskl svou tvář k její. „Pán Kamye bud' pochválen, že jsi v pořádku!“ Tato slova mu lidé jako byla ona, často říkali. „Kamsa a dítě, jak se mají?“

Byla vystrašená, třásla se, nebyla učesaná, oči měla zarudlé, ale rychle se vzpamatovávala díky jeho nanejvýš neočekávanému, přátelskému přivítání. „Jsou teď v kuchyni, pane,“ odpověděla. „Muži z

armády povídali, že vás bolí noha.“

„Tak jsem jim to řekl. Snad bys mi ji mohla převázat.“

Sedl si na postel a Gana se dala do práce, rozvazovala plátno.

„Jsou ostatní v pořádku? Heo? Choyo?“ Krátce zavrtěla hlavou.

„Mrzí mě to,“ Nemohl se jí dál ptát.

Nezavázala mu nohu tak dobře jako předtím. Neměla v rukou dost síly, aby obvaz utáhla, a spěchala, nervózní z toho, že ji cizinci pozorují.

„Doufám, že je Choyo zase v kuchyni,“ pronesl napůl k ní, napůl k nim. „Někdo vařit musí.“

„Ano, pane,“ zašeptala.

Žádné pane. žádné mistře! Chtěl ji varovat, neboť se o ni bál. Podíval se na Metoye. pokoušel se odhadnout jeho reakci, ale nepovedlo se mu to.

Gana dokončila práci. Metoy ji poslal pryč a zadya za ní. Gana odešla ráda. Tema se zdráhal. „Generál Banarkamye –“ spustil. Metoy se na něj podíval. Mladík zrozpačitě, zamračil se a poslechl.

„Postarám se o tyto lidi,“ řekl Metoy. „Vždycky jsem to dělal. Byl jsem dozorce na ubikacích.“ Podíval se na Esdana studenýma černýma očima. „Jsem kleštěnec. Takových jako jsem já už moc nezbylo.“

Po chvíli Esdan odpověděl. „Díky, Metoyi. Potřebuji pomoc. Nerozumějí tomu.“

Metoy přikývl.

„Ani já tomu nerozumím.“ pokračoval Esdan. „Plánují Osvobození vtrhnout do země? Nebo si to Rayaye vymyslel jako výmluvu pro rozmístění biba? Oyo tomu věří? Věříš tomu ty? Je osvobozenec armáda na druhé straně řeky? Patříš k ní? Kdo jsi? Nečekám, že mi odpovíš.“

„Ne,“ odvětil eunuch.

Jestli byl falešným agentem, uvažoval Esdan potom, co odešel, pak pracoval pro osvobozenec velitelství. Nebo v to alespoň doufal. Metoy byl muž. kterého chtěl mít na své straně.

Ale já nevím, kde je má strana, pomyslel si. když kráčet k židli u okna. Osvobození, pochopitelně, ale co je osvobození? Není to ideál, svoboda zotročených. Ne teď. Už nikdy. Od Vzpourey je osvobození armádou, politickým tělesem, velkým počtem lidí, vůdců a rádobyvůdců, ambicí a chamtivosti, které visely jako koule na noze nadějí a síle, nemotorné amatérské polovedení, jež se zmítalo mezi násilím a kompromisem, pokaždé komplikovanějším, a už nikdy nepozná překrásnou jednoduchost ideálu, čistou myšlenku svobody. To jsem chtěl, o to jsem celá léta usiloval. Přeházet aristokraticky jednoduchou strukturu hierarchie kasty tím, že ji zamořím pojmem spravedlnosti. A pak zmotat aristokraticky jednoduchou strukturu ideálu lidské rovnosti tím, že se ji pokusím uskutečnit. Monolitická lež se roztřepila na tisíce neslučitelných pravd, a tak jsem to chtěl. Ale jsem polapen šíleností, hloupostí, bezvýznamnou výslednou brutalitou.

Všichni mě chtějí využít, ale já jsem přežitek, už nejsem užitečný, pomyslel si; a myšlenka jím prošla jako paprsek jasného světla. Stále si myslel, že ještě může něco udělat. Nemůže.

I to byla svoboda.

Není divu, že si s Metoyem beze slova a hned porozuměli.

Ke dveřím přišel Tema a doprovodil ho dolů. Do místnosti s vycpaným psem. Do tohoto pokoje se vodily všechny typy velitelů, byl zarputile mužský. Tentokrát tu bylo jen pět mužů: Metoy. dva generálové a ti dva, kteří užívali hodnosti rega. Banarkamye jim všem velel. To on kladl otázky a udílel rozkazy.

„Zítřka odcházíme,“ oznámil Esdanovi. „Vy s námi. Získáme přístup na osvobozenou holosít. Budete za nás mluvit. Oznámíte jitské vládě, že Ekumena ví, že mají v plánu rozmístit zakázané zbraně, a varují je, že jestliže tak učiní, dostane se jim okamžité a hrozné odplaty.“

Esdanovi se točila hlava hlady a nevyspáním. Zůstal stát – nikdo mu nenabídl, aby si sedl – a díval se na podlahu, ruce připažené k tělu. Sotva slyšitelně zamumlal: „Ano, pane.“ Banarkamye trhl hlavou, oči se mu zablýskly. „Co jste říkal?“

„Enna.“

„Kdo si myslíte, že jste?“

„Vězeň války.“

„Můžete jít.“

Esdan odešel. Tema šel za ním. ale nezastavil ho, ani mu nenařídil, kam má jít. Esdan šel přímo do

kuchyně, kde slyšel rachtat pánve, a požádal: „Choyo, dej mi prosím něco k jídlu!“ Stařec se hrbil a třásl, něco zamumlal, ustaraně se omlouval, ale vytáhl nějaké ovoce a okoralý chléb. Esdan si sedl k pracovnímu stolu a hltal. Nabídl Temovi, ale ten odměřeně odmítl. Esdan snědl všechno. Když byl hotov, odkulhal z kuchyně do postranních dveří, které vedly na velkou terasu. Doufal, že tam uvidí Kamsu: ale nikdo ze služebnictva venku nebyl. Sedl si na lavičku v balustrádě, ze které byl výhled na velkou nádrž, podobnou zrcadlu. Tema stál poblíž, na stráži.

„Říkal jste, že jestliže se nevolníci na takovém místě jako je tohle nepřipojí ke Vzpourě, jsou kolaboranti,“ pronesl Esdan.

Tema bez hnutí poslouchal.

„Nemyslíte si, že někteří prostě jen nepochopili, o co jde? A že tomu dosud nerozumějí? Tohle je zaostálé místo, zadyo. Zde je těžké představit si i svobodu.“

Mladík se chvíli bránil odpovědět, ale Esdan mluvil dál. pokoušel se s ním navázat kontakt, proniknout k němu. Vtom něco, co řekl, vystřelilo poklici.

„Ženské na použití,“ začal Tema. „Černoši je každou noc šukají. To jediné jsou, hovno. Jitské kurvy. Rodí jim černé fakany, anopane, anopane. Řekl jste to, neví, co to je svoboda. Nikdy to nepochopí. Nejde osvobodit někoho, kdo se nechá šoustat černochem. Jsou zkažení. Špinaví, nejde je očistit. Jsou prosáklí skrz naskrz černým svinstvem!“ Plivl na terasu a utřel si ústa. Esdan seděl bez hnutí, díval se na klidnou vodu v nádrži a na nižší terasy, na velký strom, řeku zahalenou oparem, protější zelený břeh. Kéž by byl zdrav a mohl pořádně pracovat, byl trpělivý, měl soucit a klid. K čemu jsem kdy byl? K čemu bylo všechno, co jsem udělal? Nikdy jsem nebyl k ničemu. Trpělivost, soucit, mír. Jsou to tví vlastní lidé... Sklopil oči na hustý plivanec na žluté pískovcové terase. Blázen, zanechat za zády vlastní lidi na celý život a začít se plést do jiného světa. Blázen, myslet si, že někomu můžeš dát svobodu. K tomu sloužila smrt. Aby nás vysvobodila z klece pro skrčence.

Vstal a tiše se belhal k domu. Mladík šel za ním.

Jakmile se začalo šefit, rozsvítla se světla. Jistě dovolili Sakovi. aby spravil generátor. Esdan byl raději v přítmí, a tak si v pokoji zhasl. Ležel na posteli, když vtom zaklepala Kamsa a vešla; nesla podnos.

„Kamso!“ zvolal a namáhavě se posadil, byl by ji objal, ale podnos mu v tom zabránil. „Rekam je – ?“

„S mou matkou,“ zašeptala.

„Je v pořádku?“

Nesmělé přikývnutí. Položila podnos na postel, neboť zde nebyl stůl.

„A ty jsi v pořádku? Bud' opatrná, Kamso. Kéž bych – Povídali, že zítra odcházejí. Jestli můžeš, vyhni se jim.“

„Ano. Budete v bezpečí, pane,“ pronesla tiše. Nevěděl, zda je to otázka nebo přání. Udělal krátký kajicný posunek a usmál se. Chystala se odejít.

„Kamso, je Heo – ?“

„Byla s tamtím. V posteli.“

Po odmlce se zeptal: „Máte se kde schovat?“ Báł se, že by je Banarkamyovi lidé mohli, až budou odcházet, popravít jako „kolaboranty“ nebo aby skryli stopy.

„Můžeme jít do krytu, jak jste říkal,“ odpověděla.

„Dobře. Jděte tam, když to půjde. Zmizte! Držte se z dohledu.“

„Nepovolím, pane.“

Právě zavírala dveře, když se okna rozbzučela zvukem blížícího se letadla. Oba zůstali stát. Kamsa ve dveřích. Esdan u okna. Dole i venku bylo slyšet výstřely a přebíhat muže. Z jihovýchodu se blížilo více letadel. „Zhasněte světla!“ vykřikl někdo. Muži běželi ven k letadlům zaparkovaným na trávníku a na terase. Okno vzplálo světlem, vzduch se otřásl výbuchem.

„Pojďte se mnou,“ vyzvala ho Kamsa. vzala ho za ruku a táhla ho za sebou ze dveří, do haly a služebními dveřmi, kterých si předtím ani nevšiml. Belhal se s ní, jak rychle mohl, po kamenných schodech, jež byly jako žebřík, zadní chodbou do změti stájí. Vyšli ven, právě když se všechno kolem nich otřásalo sérií výbuchů. Spěchali nádvořím, ohlušivým rachotem a přeskakujícími plameny. Kamsa ho stále táhla, věděla s absolutní jistotou, kam jde; zašla do skladiště na konci stájí. Byla zde Gana a jeden starý nevolník, otevírali poklop v podlaze. Slezli dolů. Kamsa seskočila, ostatní sestupovali po dřevěném

žebříku pomalu a neohrabaně. Esdan nejneohrabaněji, dopadl špatně na zlomenou nohu. Stařec sešel poslední a zavřel za nimi poklop. Garia měla lampu na baterie, ale rozsvítila ji jen krátce, aby jim ukázala velký, nízký sklep se špinavou podlahou, regály a klenutý průchod do další místnosti, hromadu dřevěných beden a pět obličejů: dítě bylo vzhůru a zíralo ze svého ranečku na Ganině rameni tiše jako vždycky. Pak tma. A na nějaký čas ticho.

Nahmatali bedny, rozložili je potmě nazdařbůh po podlaze a sedli si na ně.

Další série výbuchů, zdálo se, že jsou dál, ale země a tma se chvěly. Trásli se také. „O Kamy.“ zašeptal někdo.

Esdan seděl na rozsušené bedně: bodání a rýpání v noze pomalu přecházelo v palčivé pulzování.

Exploze: tři, čtyři.

Tma byla hmota, stejně jako hustá voda. „Kamso,“ zašeptal.

Vydala jakýsi zvuk, který ji lokalizoval blízko něj.

„Děkuji ti.“

„Říkal jste úkryt, tak nás napadlo tohle místo,“ zašeptala.

Stařec dýchal sípavě a často si odkašlával. Dítě dýchalo také nahlas, nepatrný nepravidelný zvuk. téměř vzdychání.

„Dej mi ho.“ To promluvila Gana. Zřejmě předala dítě matce.

Kamsa šeptem odpověděla: „Teď ne.“

Vtom stařec zčistajasna promluvil hlasitě a všechny je vylekal: „Není tu voda!“

Kamsa na něj udělala „pst“ a Gana zasyčela „Nekřič, hlupáku!“

„Hluchý,“ vysvětlila Kamsa Esdanovi s náznakem smíchu.

Jestliže neměli vodu, mohou se skrývat jen omezenou dobu; noc a příští den; i to bude pro ženu, která kojí dítě, možná dlouho. Kamsa uvažovala stejně jako Esdan. Zeptala se: „Jak poznáme, že máme vyjít?“

„Když budeme muset, riskneme to.“

Následovalo dlouhé ticho. Bylo těžké se smířit s tím, že oči si nepřivyknou na tmou, že ať budou čekat jakkoli dlouho, nic neuvidí. Byla zde zima jako v jeskyni. Esdan si přál, aby měl teplejší košili.

„Zahřívěj ho,“ radila Gana.

„Zahřívám,“ zabručela Kamsa.

„Ti lidé byli nevolníci?“ zeptala se ho šeptem Kamsa. Byla dost blízko, po levé straně.

„Ano. Osvobození nevolníci. Ze severu.“

Pokračovala: „Od té doby, co starý pán zemřel, sem přišlo mnoho různých lidí. Vojáci z armády. Ale nevolníci ještě nikdy. Zastřelili Heu. Zastřelili Vey a starého Senea. Nezemřel, ale je postřelený.“

„Musel je vést někdo z rolnických ubikací, ukázal jim, kde jsou rozmístěny stráž. Ale nerozeznali nevolníky od vojáků. Kde jsi byla, když přišli?“

„Spala jsem za kuchyní. Všichni domácí sluhové. Šest. Ten muž se tam zjevil, jako kdyby vstal z hrobu. Prikázal: 'Lehněte si! Ať se nehne ani chlup!' Poslechli jsme. Slyšeli jsme, jak střílí po celém domě. Ach, dobrotivý pane! Tolik jsem se bála! Pak střelba ustala a ten muž se k nám vrátil, mířil na nás zbraní a odvedl nás do starých ubikací. Zavřeli za námi starou bránu. Jako zastara.“

„Proč to udělali, když jsou nevolníci?“ zazněl ze tmy Ganin hlas.

„Snažili se osvobodit,“ odpověděl Esdan svědomitě.

„Jak osvobodit? Tím, že střílejí a zabíjejí? Tím, že zabíjí dívku v posteli?“

„Bojují za to, co ostatní, mami.“ odpověděla jí Kamsa.

„Myslela jsem, že to všechno skončilo před třemi lety,“ řekla stařena. Hlas jí zněl cize. Tekly jí slzy.

„Myslela jsem, že tenkrát to byla svoboda.“

„Zabili pána v posteli!“ vykřikl stařec, co nejpronikavěji mohl, ostře a vřiskavě. „Co z toho může vzejít!“ Ve tmě byl slyšet náznak rvačky. Gana trásla starcem a syčela na něj, aby držel hubu. Vykřikl: „Pusťte mě ven!“ ale pak se uklidnil; ztěžka dýchal a reptal.

„Dobrotivý pane,“ šeptala Kamsa, v hlase měla zoufalý smích.

Bedna byla stále nepohodlnější, a Esdan si potřeboval dát bolavou nohu nahoru nebo alespoň do stejné roviny. Sklonil se k zemi. Byla studená, šterkovitá, na dotek nepříjemná. Nebylo tu nic, o co se mohl opřít. „Kdybys na chvilku rozsvítila, Gano,“ pronesl, „mohli bychom najít pytle, něco, na čem by se dalo

ležet.“

Svět sklepa se stal rozsvícením skutečný a ohromil je svou spletitou určitostí. Nenašli nic, co by se dalo využít, kromě uvolněných prken z polic. Poskládali jich několik na zem a vytvořili tak jakousi plošinu, došourali se na ni a Gana je ponořila zpět do beztvaré, jednoduché tmy. Všem bylo chladno. Schoulili se jeden k druhému, bok k boku, hřbet k hřbetu.

Po dlouhé době, po hodině či více, v níž absolutní ticho sklepa nenarušil žádný zvuk, zašeptala Gana netrpělivě: „Domnívám se, že nahoře jsou všichni mrtví.“

„To by nám všechno usnadnilo,“ pronesl Esdan.

„Ale my jsme ti pohřbení,“ řekla Kamsa.

Hlasy probudily dítě; zakňouralo, první nářek, který od něj Esdan slyšel. Bylo to tenounké, unavené řňukání nebo vztek, ne pláč. Zhoršilo se mu dýchání a chlapec mezi vzlyky lapal po dechu. „Ach, dítě, dítě, tiše, tiše,“ šeptala matka a Esdan cítil, že ho tělem houpe, kolébá a tiskne k sobě, aby ho zahřála. Téměř neslyšitelně zpívala „Suna meya. suna na... Sura rena. sura na...“ Monotónní, rytmické, šumivé broukání, zvuk, který hřál a konejšil.

Musel klímat. Ležel na prknech stočený do klubíčka. Neměl tušení, jak dlouho ve sklepe jsou.

Čtyřicet let tu žiju a toužím po svobodě, říkala mu mysl. Ta touha mě přivedla sem. Vyvede mě ven.

Vydržím.

Zeptal se ostatních, jestli od náletu něco slyšeli. Všichni zašeptali ne.

Podrbal se na hlavě. „Co si myslíš, Gano?“

„Myslím, že dítěti škodí chladno,“ odpověděla téměř normálním hlasem, který měla vždycky hluboký.

„Vy mluvíte? Co říkáte?“ křičel stařec. Kamsa, jež seděla vedle něj, ho poplácala po rameni a utišila ho.

„Půjdu se podívat,“ rozhodla Gana.

„Já půjdu.“

„Máte jen jednu nohu,“ namítla stařena hněvivě. Zavrčela, ztěžka se opřela Esdanovi o rameno a vstala.

„Teď se nehýbejte.“ Nerozsvítila světlo, ale pátrala po žebříku potmě, vylezla na něj, při každém kroku se nadýchla. Zatlačila a zvedla poklop. Ukázal se pruh světla. Viděli matně sklep a jeden druhého a tmavý stín Ganiny hlavy nahoře ve světle. Dlouho tam stála a pak poklop zavřela. „Nikdo,“ zašeptala ze žebříku. „Žádný zvuk. Vypadá to jako prvního rána.“

„Raději počkej,“ radil Esdan.

Sestoupila a sedla si k nim. Po nějaké době usoudila: „Když vyjdeme, budou v domě cizinci, vojáci jiné armády. Kam tedy?“

„Dá se dostat do ubikací rolníků?“ navrhl Esdan.

„Je to daleko.“

Po chvíli dodal: „Nemůžeme vědět, co se dá dělat, dokud nezjistíme, kdo tam nahoře je. Dobře. Ale pusť mě ven, Gano.“

„Proč?“

„Protože poznám, kdo jsou.“ Doufal, že má pravdu.

„A oni vás také,“ vložila se do rozhovoru Kamsa, s tím svým zvláštním břitkým smíchem. „Hádám, že se nedáte s nikým splést.“

„Správně.“ S námahou se postavil, nahmatl cestu k žebříku a pracně po něm vylezl. Jsem na tohle vážně příliš starý, pomyslel si. Zvedl poklop a podíval se ven. Dlouho poslouchal. Nakonec zašeptal k ostatním pod ním ve tmě: „Vrátím se hned, jak to půjde,“ vyplazil se ven a nemotorně se postavil. Zalapal po dechu: vzduch byl plný kouře. Světlo bylo nezvyklé, ponuré. Šel při zdi, až mohl vykouknout z dveří skladiště.

To, co zbylo z původního domu, bylo také zbořeno, vypáleno, ruiny doutnaly a byly zamaskovány smradlavým kouřem. Dlážďené nádvoří pokrývaly černé uhlíky a rozbité sklo. Nic kromě kouře se nehýbalo. Žlutý kouř, šedivý kouř. Nad tím vším se modral klidný, jasný úsvit.

Vydal se oklikou na terasu, kulhal a klopýtal, neboť mu z chodidla do nohy vystřelovala oslepivá bolest. Když došel k balustrádě, spatřil zčernalé vraky dvou letadel. V polovině hořejší terasy zel otevřený kráter. Pod ním se prostíraly zahrady Yaramery, krásné a klidné jako vždycky, stupeň za stupněm, až ke starému stromu a řece. Na schodech, jež vedly k nižší terase, ležel muž; přirozeně, klidně, paže

rozhozené. Nic se nehýbalo, jen plíživý kouř a keře s bílými květy, jež se kývaly ve větru.

Pocit, že je zezadu sledován, z prázdných oken částí domu, které dosud stály, byl nesnesitelný. „Je tady někdo?“ vykřikl.

Ticho.

Zavolal znovu, hlasitěji.

Zaslechl odpověď, vzdálené volání od průčelí. Belhal se na stezku, na otevřené prostranství, nehledal, kam se schovat; jaký by to mělo smysl? Zpoza domu vyšli lidé. tři muži, pak čtvrtý – žena. Byli to prostředkové, hrubě oblečení, jistě rolníci, kteří sem přišli z ubikací. „Jsem zde s několika domácími sluhy,“ řekl a zastavil se, neboť se také zastavili, deset metrů od něj. „Ukryli jsme se ve sklepě. Je tu ještě někdo jiný?“

„Kdo jste?“ zeptal se jeden z nich, popošel blíž, pokukoval po něm, viděl nesprávnou barvu kůže, nesprávné oči.

„Povím vám, kdo jsem. Ale je bezpečné, abychom vyšli z úkrytu? Jsou tam staří lidé a dítě. Jsou vojáci pryč?“

„Jsou mrtví,“ oznámila mu žena, vysoká, s bledou pokožkou a kostnatým obličejem.

„Jednoho jsme našli zraněného,“ řekl jeden z mužů. „Služebnictvo je všechno mrtvé. Kdo shodil ty bomby? Která armáda?“

„Nevím, která armáda,“ odpověděl Esdan. „Jděte, prosím, říci mým lidem, že mohou vyjít. Tamhle, ve stájích. Zavolejte na ně. Povězte jim, kdo jste. Nemohu chodit.“ Obvazy na noze se uvolnily a zlomeniny se pohnuly; bolestí ztrácel dech. Sedl si na cestičku a ztěžka dýchal. Točila se mu hlava. Zahrady Yaramery se rozžářily a zmenšily, pak se vzdálily dál a dál, až byly dál než domov.

Neztratil zcela vědomí, ale na dlouhou chvíli se mu zamotaly myšlenky. Okolo bylo mnoho lidí, byli venku, všude to páchlo spáleným masem, zápach, jenž se mu přilepil na patro a donutil ho zvracet. Byla tam Kamsa a drobný, modravě temný, spící obličejík dítěte, které měla na rameni. Gana říkala ostatním: „Pomáhal nám.“ Mluvil na něj mladý muž s velkýma rukama, dělal mu něco s nohou, obvázal ji pevněji, způsobil mu příšernou bolest a pak nastala úleva.

Ležel na zádech na trávě. Vedle něj ležel nějaký muž. Byl to Metoy, eunuch. Kůži na hlavě měl krvavou, černé vlasy ohořelé a zhnědlé. Pokožka obličeje, která měla barvu prachu, teď byla bledá, namodralá, jako dětská. Ležel bez hnutí, občas zamrkal.

Slunce hřálo. Lidé hovořili, mnoho lidí, někde poblíž, ale on s Metoyem leželi na trávě a nikdo je neobtěžoval.

„Byla ta letadla z Bellenu, Metoyi?“ zeptal se Esdan.

„Přiletěla z východu.“ Metoyův ostrý hlas byl slabý a chraplavý. „Domnívám se, že ano.“ Po chvíli dodal:

„Chtějí přejít řeku.“

Esdan o tom chvíli přemýšlel. Mozek mu dosud nefungoval tak, jak by měl. „Kdo?“ zeptal se nakonec.

„Tito lidé. Rolníci. Prostředkové Yaramery. Chtějí jít naproti armádě.“

„Invazi?“

„Osvobození.“

Esdan se opřel o lokty. Zdálo se, že se mu hlava, když ji zvedl, rozjasnila. Posadil se. Zkoumal Metoye.

„Najdou je?“

„Když si to bude Pán přát,“ odpověděl eunuch.

Po chvíli se Metoy pokusil podepřít jako Esdan, ale nepodařilo se mu to. „Vyletěl jsem do vzduchu.“

Došel mu dech. „Něco mě uhodilo do hlavy. Vidím dvojmo.“

„Pravděpodobně otřes. Lež a nehýbej se. Zůstaň vzhůru. Byl jsi s Banarkamyem nebo na hlídce?“

„Jsem z vaší branže.“ Esdan opožděně přikývl.

„Frakce pro nás znamenají zkázu.“ poznamenal Metoy tiše.

Přišla Kamsa a sedla si vedle Esdana. „Říkají, že musíme přejít řeku,“ řekla tiše. „Tam, kde nás vojáci ochrání. Nevím.“

„To nikdo, Kamso.“

„Nemohu s Rekamem přejít řeku.“ zašeptala. Obličej se jí stáhl, rty sevřely a obočí pokleslo. Plakala, bez slz a mlčky. „Voda je studená.“

„Budou mít čluny, Kamso. Postarají se o tebe a o Rekama. Nedělej si starosti. Bude to v pořádku.“ Věděl, že to, co říká, nemá význam.

„Nemohu jít,“ zašeptala.

„Tak zůstaň tady,“ promluvil Metoy.

„Říkají, že sem přijde další vojsko.“

„To je možné. Bude pravděpodobně naše,“

Podívala se na Metoye. „Ty jsi vykastrovaný. Byl jsi s těmi ostatními.“ Podívala se na Esdana. „Choya zabili. Celá kuchyně se rozlétla na kousky a shořela.“ Zakryla si obličej pažemi.

Esdan se posadil a pohladil ji po rameni a paži. Dotkl se křehké dětské hlavičky a řídkých, suchých vlasů.

Přišla Gana a zůstala stát nad nimi. „Všichni rolníci se chystají přejít řeku. Chtějí být v bezpečí.“

„Vy budete bezpečnější zde. Kde je jídlo a přístřeší.“ Metoy mluvil v krátkých větách, oči zavřené. „Pak můžete jít invazi naproti pěšky.“

„Nemohu s ním jít, mami,“ zašeptala Kamsa. „Musí být v teple. Nemohu, nemohu s ním jít,“

Gana se zarazila a podívala se dítěti do obličeje, velice jemně se ho dotkla jedním prstem. Vrásčité obličej se uzavřel jako pěst. Narovнала se, ale nenapřímila se tak, jako vždycky. Stála shrbeně. „Dobře. Zůstaneme.“ Sedla si na trávu vedle Kamsy. Kolem chodili lidé. Žena, kterou Esdan viděl na terase, se zastavila u Gany. „Tak pojd', babičko. Je čas jít. Čluny čekají.“

„Zůstáváme,“ odvětila Gana.

„Proč? Nemůžete opustit starý dům, ve kterém jste pracovaly?“ ptala se žena posměšně, žertovným tónem. „Všechno shořelo, babičko! Tak už pojd'te. Vemte tu dívku a dítě,“ Podívala se na Esdana a Metoye. letmý pohled. Nezajímali ji. „Pospěšte si.“ opakovala. „Už vstaňte.“

„Zůstáváme.“

„Bláznivé služebnictvo.“ Žena se otočila, pak zase zpátky, pak se vzdala a pokračovala v chůzi.

Ještě několik lidí se zastavilo, ale jen aby se zeptali, na okamžik. Proudili dolů po terasách, po sluncem zalitých stezkách podél tichých nádrží, směrem k úschovněm loděk za velkým stromem. Za chvíli byli všichni pryč.

Slunce páliло stále víc. Jistě bylo kolem poledne. Metoy byl bledší než jindy, ale posadil se a prohlásil, že už většinou vidí jednoduše.

„Měli bychom jít do stínu, Gano.“ řekl Esdan. „Metoyi, dokážeš vstát?“

Potácel se a kulhal, ale šel bez pomoci, a došli do stínu zahradní zdi. Gana se odešla poohlédnout po vodě. Kamsa nesla Rekama v náručí a tiskla ho k hrudi, aby ho ochránila před sluncem. Dlouho nepromluvila. Když se usadili, pronesla napůl tázavě a rozhlížela se zasmušile kolem: „Jsme tu úplně sami.“

„Zůstali tu i jiní. V ubikacích,“ poznamenal Metoy. „Oni se objeví.“

Gana se vrátila; neměla žádnou nádobu, ve které by přinesla vodu, ale namočila šátek a položila ho Metoyovi na hlavu. Otrásl se. „Už můžeš lépe chodit, takže můžeme jít do ubikací, vykastrovaný. Tam můžeme bydlet.“

„Na ubikacích jsem vyrostl, babičko,“ odpověděl. A brzy nato, co řekl, že může chodit, se vydali na kulhavou a nejistou cestu po silnici, kterou si Esdan mlhavě vybavoval, silnici ke kleci pro skrčence. Zdála se dlouhá. Došli k vysoké ohradě, brána byla otevřená.

Esdan se otočil a chvíli se díval na trosky velkého domu. Gana se zastavila vedle něj.

„Rekam zemřel,“ řekla šeptem.

Zatajil dech. „Kdy?“

Zavrtěla hlavou. „Nevím. Chce ho chovat. Až ho přestane chovat, položí ho.“ Podívala se otevřenou bránou na řady chatrčí a baráků, na vysušené zahrádky, na zaprášenou zem. „Je tu spousta malých dětí,“ pronesla. „V zemi. Dvě moje. Její sestry.“ Vešla za Kamsou dovnitř. Esdan ještě chvíli stál ve vchodu a pak vešel dovnitř, aby udělal, co bylo třeba: vykopat pro dítě hrob a čekat s ostatními na osvobození.

přeložila Blanka Štěpánovu